

# T. B. M. M.

## ZABIT CERİDESİ

On yedinci İqtima

30.3.1338 Perşembe

### Münderecat

	Sayfa		Sayfa
1. — Zaptı sabık hulâsası	409	5. — Takrirler	410,417
2. — Azayı Kiram muamelâtı	410,417,430	1. — Erzurum Mebusu Nusret Efendi ile rüfekasının, Divanı Temyizi Askerî hakkındaki kanun lâyihasının ruznameye ithaline dair takriri	410
1. — Çorum Mebusu Ferid Beyin, Murakabe Heyetinden istifası	410:414	2. — Kütahya Mebusu Cemil Beyin, Haftada iki günün bütçe müzakeresine hasrî hakkında takriri	410
2. — Çorum Mebusu Ferid Beyin, Murakabe Heyetinden istifasını geri aldığına dair takriri	417	3. — Eskişehir Mebusu Abdullah Azmi Efendi ile arkadaşlarının ve Trabzon Mebusu Hüseyin Beyin, İkinci İnönü muzafferiyetinin yıldönümünü münasebetiyle Meclis'in orduya selâm ve muhabbetinin İblâğ edilmesine dair takrirleri	417
3. — Mebuslardan bazılarına izin verilmesine dair Divanı Riyaset kararı	417	6. — Muhtelif evrak	414,430
4. — Bir yanlışlık yüzünden Tiflis Konferansına giden Batum Mebusu Edip Beyin gayububeti müddetince mezun addedilmesine dair Divanı Riyaset kararı	418	1. — İkinci İnönü muzafferiyetinin senesi devriyesi münasebetiyle Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinden mevрут telgraf	414:417
5. — Kozan Mebusu Hüseyin Avni Bey'e izin verilmesine dair Divanı Riyaset kararı	430	2. — İkinci İnönü muzafferiyetinin senesi devriyesi münasebetiyle Rusya ve Azarbaycan sefirlerinden mevрут tebrik telgraf-ları	430:431
3. — Teklifler	409	7. — Mazbatalar	418
1. — Konya Mebusu Ömer Vehbi Efendinin, Vilâyat ve elviyede adliye encümenlerine kaduların riyaset etmesi hakkında kanun teklifi (2/502)	409	1. — Konya Mebusu Ömer Vehbi Efendi ve rüfekasının, Kazalarda birer şûrayı	
4. — Tezkereler	409		
1. — Belediye Kanununun 9 ve İdarei Umumiyei Vilâyat Kanununun 105 nci maddelerinin tefsir edilmesine dair Dahiliye Vekâleti tezkeresi	409:410		

evkaf teşkiline dair kanun teklifi ve Lâ-yiha Encümeni mazbatası (2/493) 418

2. — Karahisarı Sahib Mebusu İsmail Şükrü Efendinin, Harb Kazançları Vergi-sinin 52 nci maddesinin tadiline dair kanun teklifi ve Lâyihâ Encümeni mazbatası. (2/494) 418:419

3. — Konya Mebusu Ömer Vehbi Efen-dinin, İstiklâl mahkemelerinden sudur ede-cek idam hükümlerinin Meclisten tasdikine dair kanun teklifi ve Lâyihâ Encümeni mazbatası (2/492) 419

4. — Trabzon Mebusu Celâl Beyle rüfe-kasının; Evkaf bütçesine dâhil hademe ve mürtezikaya tahsisatı fevkalâde itasına dair kanun teklifi ve Lâyihâ Encümeni mazbatası (2/497) 419

5. — Kütahya Mebusu Cemil Beyin, Muhasebei hususiye müdüriyetlerinin lâğ-vına dair kanun teklifi ve Lâyihâ Encüme-ni mazbatası (2/495) 419

6. — Harita ümera, zâbitan ve efradına verilecek harcırahlar hakkında kanun lâyi-hası ve Muvazenei Maliye Encümeni maz-batası 419

8. — Müzakere edilen maddeler 420

1. — Müebbeten küreğe mahkûm Kon-

yalı Arap Tahir'in evrakının gönderildiği-ne dair Adliye Vekâleti tezkeresi ve hük-mün tasdiki hakkında Adliye Encümeni mazbatası 420:421

2. — Emrazoğlu Hasan'ın affına dair kanun lâyihası ve Adliye Encümeni maz-batası 421:422

3. — Kocakafaoğlu İbrahim'in affına dair kanun lâyihası ve Adliye Encümeni mazbatası 422:423

4. — Ali Kirpioğlu Ali'nin affı hakkın-da kanun lâyihası ve Adliye Encümeni mazbatası 423:426

5. — Karahisarı Sahib Mebusu Mustafa Hulûsi Efendinin, Konya eşrafından İstik-lâl Mahkemesince mahkûm edilmiş olan Başaralı Mustafa Efendinin affına dair kanun teklifi ve Adliye Encümeni mazba-tası (2/441) 426

6. — Erzurum Mebusu Salih Efendinin, İstiklâl Mahkemesince mahkûm edilmiş olan Kesikköprü ve Camiisagir karyeli Hasan ve Battal ağaların aflarına dair ka-nun teklifi ve Adliye Encümeni mazbatası. (2/434) 426:427

7. — Kulu Han Ağanın affına dair ka-nun lâyihası ve Adliye Encümeni mazba-tası 427:430

## BİRİNCİ CELSE

Bed'i müzakerat; saat : 1,56

REİS — Reisisani Rauf Beyefendi

KÂTİFLER : Ziya Hürşid Bey (Lâzıstan), Mahmud Said Bey (Muş)

REİS — Efendim celse küşadedildi. Zaptı sabık hulâsası okunacak.

### 1. — ZAPTI SABIK HULÂSASI

#### *Birinci Celse*

Birinci Reisvekili Hasan Fehmi Beyefendinin tahtı Riyasetlerinde yoklama icrasından sonra küşadedilerek zaptı sabık hulâsası kıraat ve aynen kabul olundu. Yoklamada mevcut bulunmayanlardan kistelyevm icrasına dair takrirler kabul edildi. Kütahya Mebusu Cemil Beyin, yüz paradan fazla çay ve kahve satan esnafın temettü vergilerine bir misli zam icrasına ve Zonguldak memurini maaşatına zam icrasına hakkındaki kanunun tadiline, Erzurum Mebusu Salih Efendinin, Sinleri altmış beşi tecavüz eden mahkûminin aflarına dair teklifleri Lâyiha Encümenine, Meclis memurinden asker olanların maaşatı için tahsisatı fevkalâde itasına dair Heyeti İdarice teklif edilen teklifi kanuni Muvazenei Maliye Encümenine havale edildi.

Şehbenderhaneler rüsumunun tezyidi hakkındaki lâyihai kanuniyenin tesrii müzakeresine dair Hariciye Vekâleti tezkeresi üzerine mezkûr lâyihai kanuniye ruznameye alındı.

İstiklâl madalyası kordelâlarına dair Divan Riyaset kararı tebliğ edildi. Reşad Hikmet Bey merhumun kabrinin inşası için Meclis bütçesinden beş yüz liranın tahsisi hakkındaki Divan kararı kabul edildi. Lâzıstan Mebusu Necati, Konya Mebusu Rifat efendilerin mezuniyetleri kabul olundu.

Kaza memlûdûrlerinin sureti tâyinine mütaallik lâyihai kanuniye hakkındaki Kavanini Maliye Encümeni mazbatasının münasip bir zamanda ruznameye alınacağı tebliğ edildi.

Kırşehir Mebusu Sadık Beyin, postaların esbabı tehhürüne dair sual takriri Dahiliye Vekâletine tebliğ edildi.

Mükellefiyeti Ziraiye hakkındaki İktisat Encümeni mazbatasının diğer mevadda tercihan ruznameye alınıp müzakeresi kabul olunarak bade müzakeresi mazbata kabul edilip Heyeti Vekileye tebliği karargir oldu. Ergani Mebusu Hakkı Beyin, teftişe çıkan ziraat memurları hareirahlarının istirdadına dair takriri nazarı dikkate alınmak üzere İktisat Vekâletine havale edilip teneffüs için celse tatil olundu.

#### *İkinci Celse*

Hasan Fehmi Beyefendinin tahtı Riyasetlerinde bilinik Nevahi Kanununun müzakeresine mübaşeret olunarak encümeden mevрут 31 nci madde hakkındaki mazbata reddolunup madde yeniden tedvin edilmek üzere encümene iade olunarak Perşembe günü içtima edilmek üzere celse tatil olundu.

Reisisani	Kâtip	Kâtip
Rauf	Lâzıstan	Muş
	Ziya Hürşid	Mahmud Said

REİS — Zaptı sabık hakkında söz isteyen var mı? (Hayır, sesleri)

Zaptı sabık hulâsası aynen kabul edildi.

### 3. — TEKLİFLER

1. — Konya Mebusu Ömer Vehbi Efendinin, Vilâyat ve elviyede adliye encümenlerine kadıların riyaset etmesi hakkında kanun teklifi (2/502)

REİS — Efendim, evrakı varide meyanında Konya Mebusu Ömer Vehbi Efendinin, vilâyetlerde adliye encümeni riyasetinin kadılarına verilmesine dair teklifi var. Muvafık görürseniz Lâyiha Encümenine gönderelim. (Muvafık, sesleri)

### 4. — TEZKERELER

1. — Belediye Kanununun 9 ve İdarci Umu-

*miyei Vilâyat Kanununun 105 nci maddelerinin tefsir edilmesine dair Dahiliye Vekâleti tezkeresi*

**REİS** — Belediye Kanununun 9 ncu ve İdarei Umumiyei Vilâyat Kanununun 105 nci maddelerinin tefsiri lüzumuna dair Dahiliye Vekâleti tezkeresi var. Muvafık görürseniz Dahiliye Encümenine gönderelim. (Muvafık, sesleri)

**ŞÜKRÜ B. (Bolu)** — Belediye Kanununun 9 ncu maddesinin tadili hakkındaki teklifimle münasebeti olan bir teklif Kavanini Maliye Encümenindedir. Tensip buyurursanız tevhidten Kavanini Maliyeye de havale buyurulsun.

**REİS** — Diğer teklif ile tevhidten Dahiliye ve Kavanini Maliye encümenlerine havale ediyoruz. muvafık mı efendim? (Muvafık, sadaları)

## 5. — TAKRİRLER

1. — *Erzurum Mebusu Nusret Efendi ile rüfekasının, Divanı Temyizi Askerî hakkındaki kanun lâyhasının ruznameye ithaline dair takriri*

**REİS** — Erzurum Mebusu Nusret Efendi ve rüfekasının, Divanı Temyizi Askerî Kanununun ruznameye alınması hakkındaki takrirlerini münasip görürseniz ruznameye alalım efendim.

(Müstaceliyetle sadaları)

**MUSTAFA KEMAL B. (Ertuğrul)** — Efendim bu kanun müstacelen müzakere edilsin. Bu yüzden mutazzarır olan birçok zâbitan vardır. Bunlar mevkuf bulunuyorlar.

**REİS** — Muvafık görürseniz ruznameye alalım.

2. — *Kütahya Mebusu Cemil Beyin, haftada iki günün bütçe müzakeresine hasrı hakkında takriri*

**REİS** — Efendim Cemil Beyin, usulü müzakereye dair bir takriri vardır, okunacaktır :

### Riyaseti Celileye

Geçen 1337 bütçesi müzakeresinin ihmali yüzünden sene hitamında nasıl bir emrivaki karşısında kaldığımız elbette hatırlardadır. Bundan kâr mı ettik, yoksa zarar mı? Mukayeselerini Heyeti Celilenizin takdirine havale eylerim.

Geçirmekte olduğumuz zamanın ehemmiyeti ve müstemirren hali harbde bulunmamız itibarıyla az - çok kudreti malimizin tevzinine ehemmiyet vermemiz yüzünden kıymetli pek çok va-

kitler kaybettik. Bugün şanlı ve kahraman ordumuzun bir muzafferiyeti ne kadar şayanı tebeil ise o kahraman ordunun muntazaman idamei satvet ve hayatı için bütçemizin vaktiyle tevzini ve Askerî mükellefiyeti nakliye Kanununun bir an evvel ikmal ve tatbikine mübâşeretini o nispette şayanı ehemmiyettir. Fevaidini inkâr etmediğim Nevahi Kanunu ne vakit olsa müzakere edilebilir. Fakat hayat ve mematımızla ve ordumuzla alâkadar olan bütçe müzakeremizi yine ihmalle tehhüre uğratmak kanatımca günâhtır. Binaenaleyh hiç olmazsa haftada iki içtimam kâmilen bütçe müzakeresine hasrı ile Nevahi Kanununun tehiri müzakeresini ve Askerî mükellefiyeti nakliye Kanununun da müstaceliyetle ikmalini teklif eylerim.

Kütahya  
Cemil

**REİS** — Efendim Cemil Beyin ruznameye taallük eden takriri mesmuu âliniz oldu. Ruznamenin tanzimi hakkında bir müzakere açılması mevzuubahistir. Ve sırası gelince de müzakeresine başlanacaktır. Tensip buyurursanız ruzname müzakeresi esnasında bu takriri de nazarı dikkate alırız. Muvafık mı efendim? Muvafık görenler lütfen ellerini kaldırsınlar. Ruzname müzakeresine taliki kabul edilmiştir efendim.

## 2. — AZAYI KIRAM MUAMELÂTI

1. — *Çorum Mebusu Ferid Beyin Murakabe Heyetinden istifası*

**REİS** — Çorum Mebusu Ferid Beyin Kontrol Encümeninden istifanamesi var. Heyeti Aliyenize arz edilecektir.

T. B. M. Meclisi Riyaseti Celilesine

Devairi merkeziye nezdinde Meclis namma hareket etmek üzere bulundurulması kanunu mahsus ile takarrür eden Murakabe Heyeti âzâlığına intihap ve tefrik edildim.

Kanunu mahsusunun beşinci maddesi bu heyetin vazaifini sarahaten tâyin ve tahdidetmekte olmasına rağmen suveri icraiyesi hakkında müdavelei efkârda bulunmak üzere geçen Perşembe günü içtima eden Murakabe Encümeninde keyfiyet berveghiâti iki esasa göre münakaşa edilmiştir.

1. Kanunun sarahatine nazaran Divanı Mu-

hasebatın bütçe tatbikatına ait vazâifinin Divanın teşkiline kadar rüyeti...

2. Daimî bir anket usulünün kabulüyle tetkikatın bu gayeyi istihdaf ederek ifası...

Divanı Muhasebat vazifesinin ifası fikri kasi-raneme göre bir faidei ameliye temininden pek uzaktır. Çünkü hidematı umumiyyeye ait sarfiyatın merkezde icra edilmekte olan aksamı pek mahduttur. Merkezde tanzim edilmiş olan ita emirleriyle ona müteferri evrakın ve bir de tahsisat ve nakit havalelerinin usul ve şeraiti kanuniyyeye ve bütçe füsul ve mevaddına mutabakat ve ademi mutabakatını tetkika inhisar edecek olan bu muameleden ne gibi fevâit istihlal edileceği cayi teemmüldür. Taşra sarfiyatı ise ancak mahallerinden gelecek sarfiyat cetvelleriyle evrakı müsbitenin tetkikiyle tebeyyün edeceğinden bunun da zamana ve teşkilâta mütevakıf olacağı âzadei istibahtır. Binaenaleyh bu bapta evvelce taraflı âcizanemden tanzim ve Kavanin ve Muvazenei Maliye encümenlerince de tasvip ve ahiren ve muaddelen Maliye Vekâleti Celilesinden dahi başkaca Meclise takdim edilmiş olan levayihî kanuniyenin sürati müzakeresiyle intacı ümniyei mezkûreyi temine kâfidir, kanaatindeyim.

Saniyen daimî anket usulünün kabulü - ki bu da kanunu mebusunanın tadiliyle mümkün olabilir - halinde de bilûmum sarfiyat evrakının ve ita emirlerinin tetkiki ile değil, müstakillen her hangi bir işe ait sarfiyat evrakının gerek burada ve gerek taşrada tetkiki icabeder ki, bu da Maliye Heyeti Teftişîye vazâifinin Meclisi Âlice müntahap bir heyete tevdi mahiyetindedir. Vazâifi mezkûrenin münferiden bir murakıp tarafından ifası maddeten müstehildir. Pek azîm bir mesuliyeti tarihiye ve vicdaniyeyi müstelzim olan bu mühim ve mu'dil umuru bu nâkıs teşkilât ile münferiden ifaya nefsimde kudret ve cesaret göremediğimden dolayı vazifei mezkûreden affımı istirham ederim.

25 Mart 1338

Çorum  
Ferid Recai

REİS — Efendim; Ferid Bey esbabı mucibe serdiyle Kontrol Heyetinden istifa ediyorlar. İstifalarını kabul buyuranlar.. (Ret sadaları)

MUSTAFA KEMAL B. (Ertuğrul) — İstifayı kabul etmek demek bu kanunu reddetmek

demektir. Zira bu takrirle doğrudan doğruya kanun aleyhinde beyanı mütalâa ediyorlar.

ŞÜKRÜ B. (Bolu) — Reis Bey, istifalarının esbabını burada şifâhen izah etsinler.

REİS — Ferid Bey, istifanızı izah ediniz.

FERİD B. (Çorum) — Efendim; şimdi okunan takrirden de arz ve izah ettiğim veçhile; Kontrol Heyetinin teşkiline dair Meclisi Âlinin noktai nazarı, murakıplerin tâyini ile israfatın önüne geçmek esasından ibarettir. Yapılan kanun - ki murakıplere tevdi edilen vazâifi muhtevîdir. - Bu kanun ile teşkil edilen heyetin, eski Divanı Muhasebatın makamına kaim olan bir Heyeti Tetkikiyeden ibaret olduğu anlaşılıyor.

Divanı Muhasebatın vazâifinden uzun uzadıya bahsetmek istemiyorum. Yalnız şunu arz etmek istiyorum ki, Divanı Muhasebatın, esaslı iki vazifesi vardı. Birisi kablessarf tediyatı kontrol etmek ki, merkeze inhisar ediyordu ve tahsisatı bütçe noktai nazarından aşırınamak ve bâzı mukavelâtın tetkikiyle bunu ıslah edebilmekten ibaret kalıyordu ve bu da bittabi merkeze munhasır idi. Taşradaki muamelât havalâta geçiyor ve bütçeye mutabakatı olup olmadığı tetkik ediliyor ve o havalâta müsteniden taşralar sarfiyatını icra ediyordu.

İkinci kısım vazifesi de; taşrada bu suretle sarf edilmiş olan mebalîğın hesabatını tetkik ediyor, bunlardan şayestei kabul olanları kabul ediyor ve olmiyanları raporlarıyla Divan Heyeti Umumiyesine gönderiyor ve binnetice zat ve zaman hesabı yapılmış oluyor, muhasibi mesulün beraet veyahut tazminata mahkûmiyeti ilân ediliyordu. Ve böylece bir heyeti hâkime mahiyetinde idi.

Meclisi Âli bu kanunu yapmakla Divanı Muhasebatı esas itibarıyla ve Divanı Muhasebatın teşekkülüne kadar da murakıplerin bulunmasını kabul ediyor.

Burada demek oluyor ki, murakıplerin vazifesi kablessarf veyahut bedessarf bütçe noktai nazarından usulü muhasebe ve Muvazenei Umumiye Kanununa tevfiikan sarfiyatı tetkik ve takipten ibaret kalıyor ki, bununla edilecek istifade bendenizce yüzde bir nispetinde bile değildir. Çünkü sarfiyatın kısmı mühimmi taşralarda ifa ediliyor. Burada gerek mubayaa suretiyle ve gerek tahhüt suretiyle yapılan sarfi-

yat taşraya nazaran asgari nâmütenahi derecesinde bir şeydir. Böyle olmakla beraber bu arz ettiğim yüzde bir faide bu vazifenin hakkiyle ifası halindedir. Halbuki murakıbın beheri mensubolduğu dairei aidesinde yalnız ita emirlerini - tanzim edilmiş olan ita emirlerini - tetkik ile ve bütçeye mutabakat ve ademimutabakatini anlamak isterse ve sabahtan akşama kadar da o dairede muntazaman çalışsa bile bu vazifeyi ifaya kudretyabolamaz. Çünkü hiç olmazsa bir kere tahsisat ve havale defteri tutmak mecburiyetindedir. Devairi aidesi bu defteri tutuyor. O defterlerden muamelâta bakılm denilse, o defterler o dairenin muhasebesince herkes tarafından işlenmesi icabeden defterlerdir ve bu defterleri tutmak için yanına bir adam alması lâzımgelse bir adam ancak kâfi gelir.

Evrakı tetkik ve ita emrini yapabilmek için birçok memurun murakabesi, kontrolü, murakıbın vazaifi altında geçiyor ve ondan sonra bir hulâsa geliyor ve bu hulâsayı da teknil mukavelâtiyle ve ona istinadeden evrakiyle tetkik etmek zannederim epeyce mühim bir vazifedir.

Binaenaleyh teşkilâta istinadetmiyen Murakabe Heyetinin mesaisinden hiçbir faide olmayacağı kanaatindeyim. Maalesef hasta idim. Bu bapdaki müzakeratta bulunamadım.

İkinci bir sık vardır ki : Murakabe Heyeti teşekkül ettiği zaman, kendi ifa edeceği vazifede takibedeceği tarzı mesaiyi tesbit etmek için bir müzakere icra etmişti. Bendeniz de ilk müzakerede hazır bulundum. Ve kendi kanaatimi de kendilerine arz etmiş idim. Fakat netice müzakeratta kanaatimden bendenizi döndürebilecek bir tarzı mesai tesbit edilemeyeceği için mecburi olarak istifa ettim. O müzakerede de efendim; Divanı Muhasebat vazaifinin ifasından esasen öteden beri, Divanı Muhasebat mevcut iken de, istihsali fevaidetmek imkânı olmadığı anlaşıldı ve bu cihet nazarı dikkate alındığı için Divanı Muhasebatın vücuda getirdiği esasat dâhilinde ve vazife şeklinde mesaiye devam etmenin faidesi olmadığı kanaati bütün arkadaşlarımda hâsıl oldu. Binaenaleyh, onlar ikinci bir şekil düşündüler. Bu heyet daimî bir anket ve daimî bir tahkik heyeti mahiyetinde olsun. Ve bunun için de Heyeti Aliye nezdinde

teşebbüsatta bulunsun ve Heyeti Celile tenvir edilsin ve kanunun tadili için teklifatta bulunulsun. Bu daimî tetkikat için de keza bendeniz diyorum ki, kanun tadilen kabul edilse bile, yani o vazaiife müsaade edilse bile, yine münferiden ifayı vazaiife imkân yoktur. Onun da bir teşkilâta ihtiyacı vardır. Çünkü, her hangi bir suiistimal hissedilse veyahut her hangi bir evrakın tetkikine ihtiyaç görülse bunun mutlaka merkezde, Ankara'da olması şart değildir. Taşrada da böyle bir suiistimal muamelesini tetkik icabederse oraya murakıp kendisi mi gidecektir? Kendisi giderse merkezdeki tetkikat ne olacaktır? Ve bu muamele eğer bilûmum evrakı sarfiye üzerinde yapılacaksa bir kişinin kuvveti buna kâfi midir? Bittabi değildir. Onun için her hangi şekil ve surette olursa olsun, gerek Divanı Muhasebatın tadilen vazaifi kabul edilsin, gerek daimî anket usulü kabul edilsin; bieyyihalin bir teşkilâta istinadetmesi zarureti vardır. Bu teşkilât yapılmadıkça arkadaşlarımla - bilmem, ben kendi hesabıma söylüyorum - bu vazifeyi ifa etmek cesaretini göstermesi pek gariptir. Bu iki sıktan evvelce arz ettiğim veçhile esas maksadımız Divanı Muhasebat vazifesini gördürmektir. Gerek buradaki sarfiyatı kontrol etmek ve bu kontrol ile kavaidi ıslah etmek için ariz ve amik düşünülmüş, üzerinde aylarca sarfı mesai edilmiş, hariçten bâzı mütehassis arkadaşların da efkâr ve mütalâatı alınarak tadil edilmiş elde bir lâ-yihai kanuniye mevcuttur. Bu süratle çıkarılırsa Murakabe Heyetinin teklif edeceği şekil kısmen yapılmış olur ve Divan teşekkül eder ve doğrudan doğruya Divan tetkikata başlar. Daimî anket usulü yapılacaksa onun için de keza bir teşkilât yapmak ve bu kanunu tadil etmek zarureti karşısındayız. Binaenaleyh, bu şekliyle bendenizi ifayı vazifeye davet buyurmayız. Çünkü, nefsimde bu kudreti göremiyorum.

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Efendim, şimdi mevzuubahsolan, Ferid Bey bira-derimizin istifası meselesidir. Ferid Beyefendi noktai nazarlarını burada söylediler. Aynı zamanda bu kanunun nevakısından da bahis buyurdular. Zannediyorum ki, müzakere sadedinden çıktı. Ferid Beyin, beyanatı böyle bir teşkilâta lüzum olup olmadığı noktasından idi.

Kanunun noksanlığını ikmal sadedinde söylemiş olsaydılar müzakerat o yolda cereyan ederdi. Kendi noktai nazarlarına göre böyle bir kanun yapılmıştır. Bunun mahiyeti esası şudur. Binaenaleyh bu vâdideki, şu teşkilâtla bir iş görülemeyeceğinden ben istifa ediyorum der, mesele burada biterdi. Fakat bir taraftan da Murakabe Encümeninin bâzı noktai nazarlarına mütaallik beyanatta da bulunmak istediler. Tabii ona cevap vermek istiyorum, kendi hesabıma, encümen namına değil. Buyurdukları gibi kendileri mazbata muharriri idi. İstifa ettikten sonra henüz kimse mazbata muharriri tâyin edilmedi. Murakabe Heyeti yeni toplanmış bir encümeni, bu encümen toplandı. Kendisine tevdi olunan vazifeyi nasıl yayacağına dair müzakeratta bulundu ve burada buyurdukları bâzı müşkülâtı biz de anladık ve bu gibi nevakısı ikmal edecek bir esas ihzar etmekle encümen işteğal etmektedir ve Heyeti Celileye bir lâyiha da teklif etmiştir. Buyurdukları gibi Divanı Muhasebat daimî bir ankettir. Fakat bu murakabe heyeti bir anket mahiyetinde değildir, çünkü Büyük Millet Meclisi icrai ve teşriî salâhiyeti ayırmadığı için anket tâbiri bu Mecliste ketiyen talâffuz edilmemelidir.

YAHYA GALİB B. (Kırşehir) — Nedir bu anket? Türkçesini söyleyiniz.

HÜSEYİN AVNİ B. (Devamla) — Anket; icra ve teşriin ayrı olmasına göredir. Esasen Divanı Muhasebat o anket mahiyetindedir. Vize eder zat ve zaman hesabatını görür. Tabii biz de murakabe milliyeye yapıyoruz. Bu hususta hakkı murakabemizi doğrudan doğruya bir encümen marifetiyle ve vekillerine nezaret etmekle istimal ediyoruz. Bütçe dairesinde sarfiyat hüsnü suretle idare ediliyor mu? Edilmiyor mu? Diye teftiş ediyoruz.

Merkez ve taşra meselesine gelince; buyurdukları Divanı Muhasebat bile bu noksanı ikmal edememişti. Bugün yapılan Divanı Muhasebat Kanunu Muvazenei Maliyeden çıkıp Kavanini Maliye Encümenine gitmiştir. Kanun lâyihası taşra ve merkezi de ihtiva etmektedir ve zannediyorum ki; Divanı Muhasebat Kanunu kabul edilmiş olsa bile Murakabe Encümeninin vazifesi bitmiş olmayacaktır. Murakabe Encümeninin vazifesi bütün bütün başkadır. Ferid

Bey ikisini karıştırmışlardır, arz ettiğim gibi Ferid Beyin noktai nazarını söylüyorum. Ferid Beyin buyurduğu hususatı Murakabe Encümeni ikmal etmek üzere dir. Kendi salâhiyet ve vazifini tâyin edecektir. Binaenaleyh Ferid Bey bundan dolayı istifa ediyorlarsa encümen kabul edilecek bu lâyiha kanuniye üzerine istikbalde daha iyi ifayı vazife edebilecek bir şekle geldiği zaman vazifelerine devam edip etmemek yedi ihtiyarlarındadır ve Murakabe Encümenine aid olan kısım hakkında cevap vermeyi münasip gördüm.

Dr. SUAD B. (Kastamonu) — Müsaade buyurun usulü müzakereye dair arz edeyim.

Dr. FİKRET B. (Kozan) — Efendim, encümeniniz nasıl çalışabileceğine ve bu murakabeyi nasıl temin edebileceğine dair kararname mahiyetinde bir teklif yaptı, şimdi boşuna vakit kaybediyoruz, zannederim. O teklif geldiği zaman herkes noktai nazarına göre beyanı mütalâa eder. Ferid Beyin şimdi söyledikleri teşkilât belki onun la temin olunabilir. Onun için istifalarında ısrar buyurmasınlar. O kararname çıktıktan sonra da çalışmayacaklarını anlarılarsa o zaman istifa ederler. (Doğru, sadaları) Şimdilik bunun müzakeresini zait görüyorum. (Doğru, doğru, sesleri)

Dr. SUAD B. (Kastamonu) — Usulü müzakereye dair buradan arz edeyim. Efendim, bu mevzuubahsolan takrir bir defa kendi istifalarına aid olduğu gibi bir de Murakabe Encümeni vazifine aidolan cihet vardır. Beyefendinin buyurdukları gibi yalnız istifa keyfiyeti mevzuubahsolabilir. Fakat Murakabe Heyetinin vazifesinin tesbitini arzu ediyorlarsa o zaman bir tadil takriri verirler, müzakere cereyan eder. Binaenaleyh müzakere zaittir.

REİS — Efendim, Ferid Bey istifasında esbabı mucibe serdiyle bu vazifenin yapılamıyacağını ifade ederek istifa ediyorlar. Zannederim mesele ikidir; birisi istifa, birisi de bugün meriyülicera bir kanunun şekline itirazdır. Kanun hakkındaki itirazları için usulen bir kanun teklif ederler ve Heyeti Aliyenize arz edilir. Kabul edilirse tadil dilir.

İkinci şekil kendi istifalarıdır. İstifalarını size de musırren arz etmiştir. Heyeti Aliyenize istifaları kabul buyuruluyor mu? (Hayır, sesleri) İstifaları kabul edilmemiştir, efendim.

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Reis Bey; istifa reddedilmez. Geri alınır; esasen istifa etmekle sâkıt olurlar. Mesele zapta yanlış geçmiştir. Yoksa mesele böyle değildir.

REİS — Efendim, Heyeti Celile istifaları kabul etmedi. Riyaset kendilerine teklif eder ve istifalarını geri aldirmaya çalışırız.

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Zapta yanlış geçmiştir.

## 6. — MUHTELİF EVRAK

1. — *İkinci İnönü muzafferiyetinin yıl dönümü münasebetiyle Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinden mevrut telgraf*

REİS — Efendim, Başkumandanın, Meclisiniz Riyasetine bir telgrafı vardır. Heyeti Celile-nize arz edilecektir.

T. B. Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

1338 senesi Martının otuzuncu günü İkinci İnönü Meydan Muharebesinin yıl dönümüdür. Zalim dünyaya karşı milletimizi baştan başa boğazlayabileceğini ilân ve taahhüdeden müstevli, mağrur bir düşman geçen senenin otuz Mart günü yerlere serilerek hakkın galibiyetine boyun eğmiş idi. Tarihimizin en şerefli kahramanları meyanına giren İkinci İnönü şehitlerine fatihalar ve gazilerine minnet ve şükranlar ithafına bütün cephelerdeki arkadaşlarımızı davet ediyorum. Gasıp düşmanın zulüm ve itisafatından inliyen vatanımıza ve milletimize karşı hakiki ve ciddî vazifelerimizi bütün arkadaşlarıma derhaktır ettiririm. Her zamandan ziyade şuurlu ve kudretli olan kahraman ordularımızın az zamanda mubarek ve âziz vatan topraklarını düşmanın levs vücudundan tahlise muvaffak olacakları ümniyesiyle eltafi ilâhiyenin tecellisini tazarru eylerim.

Başkumandan  
Mustafa Kemal

(Alkışlar)

ABDURRAHMAN LÂMÎ Ef. (Gazianteb) — Burada kaimen bir Fatiha okunmasını arz ve teklif ediyorum.

ŞEREF B. (Edirne) — Muhterem arkadaşlarım, geçen sene bugün biz Türkiyeden uzak bir muhiti sefilde süründüğümüz dakikalarda bütün kalbimiz buraya bağlı iken bir akşam

üstü sema kararmış, hava yağmurlu ve mağmun, geniş bir meydandan geçerken orada çıkan ve hain ellerde bulunan gazeteler artık Türkiye Büyük Millet Meclisi ordusunun perişan olduğunu, binaenaleyh meselenin hitam bulduğunu ve Yunanlıların muzaffer olduğunu bildirmişlerdi.

YAHYA GALİB B. (Kırşehir) — Onlar yanlış anlamışlar.

ŞEREF B. (Devamla) — Bir düşününüz. Bir an için daima sizinle yaşayan, daima sizinle düşünen, daima sizinle dolaşmak ve yürümek isteyen bir avuç mağdur arkadaşımız kahrı belâ gibi inen bu haberin karşısında bilerseniz ne hale gelmişti? Bir an için düşündük. Türkiye Büyük Millet Meclisi ordusu nasıl olur da Yunan'a mağlûbolur? Fakat sonra anladık ki, o hâvadisler o yere, yalnız bir mahfele mahsus olmak üzere geliyor ve o mahfelde tabolunduktan sonra, sureti mahsusada bizi tazibetmek için, bu suretle ilân ediliyor. Vaktaki oradan dışarıya çıktık. İşin bütün bütün aksi olduğunu öğrendik. Tarihi cihan tarihi ile başlamış olan bu muazzam millet, İnönü Muharebesinde mağlûp değil; oraya zafer âbidesi dikeyyor. Düşününüz bendenizin bundan aldığı ibret; düşmanlarımız aziz Türkiye'nin haklı dâvasını bütün dünyaya haksız göstermek için ne kadar sefil, ne kadar alçak vasıtalara müracaat ediyorlar. Kahraman Mehmetçiğin sinesinden ve azmi imanından başka bir de Allah'ına dayanarak müdafaa ettiği Fatmacıgının hakkını, yurdunun hakkını, dininin hakkını, Allah'ın hakkını, namusunun hakkını, artık bu muvahhit ve kutsi kudretin elinden alacak bir kuvvet yoktur. İşte sefil bir kaç vasıta bu suretle dünyaya yalan olarak yaydı. Her nerede Türk'ün bir teşebbüsü varsa, itimat ediniz, o aksi tesir hâsil eder. Garp'ta başka dalgalar yapar. Bu pek tabiidir, o kadar tabii bir şeydir ki; biz çünkü (bi haberdir, himmeti merdane namert olmadan...) İslâm namert değildir. Namertliğe meyyal olmadığı için, yürüdüğü yoldan doğru yürür ve gayesini, gittiği yolu hak bildiği için, hakka taptığı için daima hakka doğru gidiyor. Bu hakkı örtmek için etrafında o kadar sefil vasıtalar var ki, işte bir nümunesini arz ettim.

Geçen seneki bu günü bir daha yaşayımız o günden bugüne kadar arada her dem artan, her dem yükselen bir azim ve iman var. Öyle bir azim



ve iman ki, efendiler; bütün dünya «Artık Türk bitmiş, mahvolmuş, silâhı elinden alınmış, her şeyi ortadan kalmış», derken onları inkisari hayale uğratmıştır. Evet çünkü yalnız İslâm dininin hadimi olmak üzere dünyada bir millet kalmıştır ve o din ise doğrudan doğruya nezdi İlahide mahfuz ve müemmen olduğu için onun hadimi olan bir milleti Allah, var olduğuna inandığım Allah dünyadan kaldırmaz. Buna hiç şüphe yok. İşte gördünüz ki, O; geçen seneden bugüne kadar şu mürur eden eyyam arasında her dem mütezayit bir kuvvetle yürümektedir. Görüyorsunuz ki, Mehmed elinde süngüsü siperde, namusunu ve vatanını müdafaa ederken, arkada kağını almış Fatma da cephede çarpışan kocasına zahire getiriyor, erzak taşıyor. Sirtında yavrusuyla cephanesini götürürken artık onu mahvedecek, bitirecek bir kudreti Allah yaratmamıştır. (Alkışlar) Bizim tebeil ve takdis ettiğimiz, mefahirle dolu günlerimiz, o kadar çoktur ki, bir büyük âlimin dediği gibi; Garp tarihinin hangi sayfasını açarsanız orada birçok azizlere isnadedilen, muazzez addedilen günler vardır. Ve hey koca İslâm milleti senin her günün her hareketin muazzedir, senin her yaptığın iş muazzedir. Çünkü yalnız azizliği senin bir fiiline izafe etmek lâzım gelse, baştanbaşa bir azizler tarihi yapmak lâzım gelir. (Bravo, sedaları) Çünkü izzetinefis ne olduğunu bilen, imanı İslâmı tanıyan Türk Milletinin işte yarattığı âbidelerden biri de bugün yaşıyor. Fakat efendiler, bir bugünü bir de sizin burada işe başladığımız müteredit bir hal içinde belki karmakarışık bir hal ile buraya toplandığınız günü düşüncecek olursanız bu şeref, hiçbir kimsenin değil; bir Büyük Allah'a, bir de sizin azim ve imanınıza dayanarak sizi buraya gönderen büyük tarihli, büyük milletindir. O millet ki, başladığı işin ne olduğunu, yürürken ne neticeye varacağını anlıyarak, attığı adımların ne olduğunu bilirken biliniz ki, pek çok ıstıraplar içerisinde kıvranıyor. Fakat efendiler; başladığımız bu millî mücahedenin en büyük zevkı yokluktan; evet öyle yokluk ki, size bir zevkı mânevi veriyor, sizi tehyih ediyor. Karşınızdaki sefil ve hain düşman bütün esbabı tefevuku, bütün vesaitini tekâmül ettirirken, işte o varlık ve bu yokluk çarpıştığı vakit de, azim ve imanım hangisinde olduğunu anlayınız ki, yokluk, o varlığı ezmiştir. (Bravo sedaları ve alkışlar)

Allah'a hamdederim ki, bugünü bize halketmiş ve artık Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetinin yarattığı bugünü resmen bütün dünya tasdik etmiştir. Size teklif edilen en son sözlerde; «Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti» denmiştir. Bu söz, tarihe geçmiştir. Bu şeref harikalar yaratan bu milletindir. Bundan sonra siz, şahane Hükümetin bütün seyyiatine, şeametine nihayet vererek bu cidale girdikten ve millî hakkı müebbeden teyidettikten sonra «İnönü» ve onu takiben «Sakarya» zaferleri gibi daha çok zaferler yaratacaksınız, fakat artık muhasemat durmuş değil; asıl Türkün, İslâmın cidali irfanı bundan sonra başlayacaktır. Bundan sonra kılıç kınına girecek. Fakat mücadeleli irfan başlayacaktır. Daima ileri! Dünyaya anlattık ki, Şark milletleri esareti kabul etmezler. (Bravo, sedaları) Şark milletleri esir olmayacaklardır. Beni hür yaratan Allahım bana hürriyeti, hakiki hürriyeti bir nasıbei hesti olmak üzere vermişse, karşımda hissî olarak söyliyem adam da insaf etsin, düşünsün ve hürriyetten bahsederken benden o hürriyeti almaya teşebbüs etmesin. O, benim hürriyetimi almak hakkına haiz değildir. Benden selâm o büyük Türk Ordusuna. Benden selâm o muazam Türk kumandanlarına fâtilahar bütün verahı şühedaya. (Alkışlar)

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Arkadaşlar; öyle hatırlıyorum ki, geçen sene 23 Nisan idi. Bu ulu Meclisin binasının bahçesinin üzerinde telâffuz ettiğim ilk cümle galiba şu idi: Bu bir darbe mesel hükmündedir ki; bazan şerden hayır, hayırdan da şer doğar. Düşmanlarımız hakkımızda ne gibi şerler icad etmek istediler ve ona teşebbüs ettilerse onların her birinden bir hayır doğuyor. Allahımın bu kerem ve inayeti karşısında ve bilhassa şehitlerimizin verahına fâtilahar okurken düşmanlarımızı bu veçhile şaşkırtan şeytana karşı bir Müslüman kalbiyle gülerim. İnşallah onları böyle yine şaşkırtır. Şimdiye kadar ne oldu? Onlardan bahsetmiyeciğim. Yalnız biz ne haldeydik? Ve ne olduk? Bu cihetten iki kelime ile bahsedersen sorumuz zannederim ki, daha ziyade artar ve çoşar. Arkadaşlar Meclise muvasalatımdan on, on beş gün sonra idi, Düzee taraflarına doğru gidiyordum. Halkın bütün gayretine rağmen ortada daima yokluk denilebilecek cüzi varlıkları insan tesadüf edebiliyordu. Gerek suallerinde, gerek konferanslarında daima... (Dinlemiyoruz, de-

vam, devam sesleri) Ordusuzluk, silâhsızlık yüzünden ne yapacağız? Sualine karşı daha fena bir hale dahi gelsek yine gayret edeceğiz ve yine düşmana karşı göğüs gereceğiz ve çete muharebesiyle bu memleketi kurtarırız, diyorlardı. (Bunlara ne hacet? Sesleri) Müsaade buyurun, asıl en mühim nokta budur. Bir buçuk ay sonra avdetimde bir kur'a çıktı. Buradan haydi Reis Paşa ile cephelere. Arkadaşlar; gayetle kısa söyleyeceğim, cepheleri dolaştık. Neler gördüm? Köylü elbisesinde Mehmedçikler... Halbuki sevk otunan o Mehmedçikler zannediliyordu ki, hep orada ilbas ediliyor. Arkadaşlar bir misalde şunu söyleyeceğim efendim. Bir taburda dört kasatura ile bir süngü saydım. İlah... Fakat aradan bir buçuk ay geçtikten sonra arkadaşlar, Allahımın bu millete verdiği galeyan ve heyecan sayesinde «Birinci İnönü zaferi» hâsıl oldu. O yokluk ortada iken Cenabıhak bu varlığı bu millete bahşetti. (Bravo sadaları). Aradan üç dört ay geçti, arkadaşlar; bir İkinci İnönü muzafferiyeti bugün tecelli etti. Bundan dolayıdır ki, ben, bu yokluk denecek derecedeki o hali gördüğümünden dolayı ben, bu zaferleri, kudreti beşerin fevkinde görüyorum. Evet, bunu kudreti beşeriyenin fevkinde göüyorum. Çünkü bu bize mutlak surette Cenabıhakkın bir inayetidir ve aynı zamanda Allahım bizi intikama doğru sevk etmiş oldu ve işte bu, sevk etmiş olduğuna bir delildir. Zira arkadaşlar, kürrei arz üzerinde şimdiye kadar irtikâbedilmiş olan cinayetlerin hepsi bir araya gelse, Avrupalıların, düşmanlarımızın bize ika ettikleri fecatlerin yanında solda sıfır kalır. Arkadaşlar bundan beş asır evvel Endülüs Devleti İslâmiyesine nihayet veren mutaassıp Katoliklerin başındaki Katolik Ferdinand'a iki sene sonra soruyorlar, Kurtaba camiini de kiliseye tahvil edelim mi? İrade ediyor, edin diyor. Efendim, bu camiin kubbeleri gayet çoktur. Direk, direk üzerine Arap usulü mimarisince yapılmış. Oraya Fransızca «kür» derler. Bizler mahfel, diyeceğiz. Çocukların, papazların dua ettikleri bir yerdir. Fakat (yüz yetmiş) senede ikmal ediliyor. Arkadaşlar, o derece müzeyyen bir halde, yani camiin azamet ve kıymetiyle mütenasibolsun diye bu kadar emek sarf ediyorlar. İki sene sonra Katolik Ferdinand seyahat icra ediyor; geliyor, cami şerifi ziyaret için.. içeriye girer girmez;

eyvah diyor. Dikkat buyurunuz arkadaşlar; «eyvah, ne haltettiniz?» Diyor. Şaşırıyorlar. «Bir şey yapıyorsunuz ki, dünyanın her yerinde vardır. Lâkin bir şey yaktınız ki, dünyada tek idi.» İrade ediyor, mihrabın, mihrabı şerifin önüne bir altın parmaklık yaptırıyor ve üzerine bir altın kilit vurduruyor. Ve o hâlâ duruyor. Hiç olmazsa bu muhafaza edilsin diyor. Ne var efendim? diyorlar. Diyor «dünyada kıymettar olan bu tek eseri hüsnü muhafaza edeceğinize yaktınız, mahvettiniz, berbat ettiniz, yazıklar olsun size.» Diyor. Efendiler bu kadirşinashlık değil midir? Beş asır sonra arkadaşlar, o müteassıp Katoliklere, bir tek Yahudi ve bir tek Müslüman bırakmamış olan o Katoliklere karşı görünüz, şu hâtırayı daima hatırlayınız. Fakat camii şerif bu veçhile olsun hürmete mazhar oluyor. Lâkin bugün bütün düşmanlarımız, beş asır sonra dünya âlemine tesadüf edilmeyen kusturucu - iğrenç denilmeyen - birtakım fecaatlere hâlâ cevaz verdiler ve hâlâ vermektedirler. Lânet... Lânet! Hattâ o Ferdinand ile beraber onlar ki; yalnız hiristiyanlığı değil, insanlık namını lekelercesine hareket ettiler. Lânet onlara ve her halde müjde bizlere.

Arkadaşlar, Türk kendisini bildiği günden beri, tâ minel'ezel tevzii adalet ve medeniyet için yaratılmıştır ve Türk yine tevzii adalet ve medeniyet için kıyamete kadar yaşıyacaktır. (Bravo sesleri).

TEVFİK RÜŞDÜ B. (Menteşe) — Arkadaşlar; bilirsiniz ki ben hâtip değilim. Onun için İnönü'nün senei devriyesini tes'id ederken, dün süngüsüyle Sevr Muahedesini yırtan, bugün de hakiki Şarki Karip sulhnamesini yazacak ve yazdıracak olan milletin sevimli evlâtlarına selâmlarımızı, tekrimlerimizi ithaf ederken; arkadaşarımıza hatırlatmak istediğim bir nokta var. O da; Mart ayı hakikaten Türkiye inkilâbının tarihinde birçok acı ve tatlı hatırat ile doludur. Geçen senenin İnönü muzafferiyeti Londra Konferansını takibetmişti ve yine bugün de hemen ona müşabih olarak İnönü zeferi ve onu takibeden büyük zaferler sayesinde Sevr Muahedesini lehimize tadil edilmiş olmakla beraber aynı hile ve tuzakların karşısında bulunuyoruz ve bunu hatırlatmakla demek istiyorum ki, yeni bir İnönü zaferinin arifesinde bulunuyoruz. Bir haftadan beri az çok hepimizi ve bütün milleti meşgul

eden, fakat hiç şüphesiz, zehri hand suretiyle meşgul eden mütareke şeraitini, mütareke tuzağını, düşünürsek onu yeni tuzakların takibedeceğini kaşfetmek için pek büyük tahlile ihtiyaç yoktur. Biz zaferlerimizi tesid ederken hiç şüphesiz bizi matlup olan âmali milliyeye isal edecek kuvvetlerimizin can ve mal ziyana uğratmaksızın sulha isalini canî gönülden istemeliyiz. (O sözler sadetten hariçtir sesleri).

TEVFİK RÜŞDÜ B. (Devamla) — Rahatsız mı oldunuz efendim? (Devam sesleri) Zaten sözlerime başladığım vakitte söylediğim gibi, pek kısa söyleyeceğim ve arkadaşlarımın söylediği sözlere iştirak ederken, Mart ayının bütün hatıratını tekrimatla beraber acı, tatlı bütün hatıratını tekrarlıyarak önümüzdeki vakayii ona göre idare etmek, hâdisattan istidlâl ederek adımlarımızı ona göre atmak lüzumunu tekrar etmek istedim.

REİS — Efendim, birtakım takrirler vardır. Heyeti Âliyenize arz edeceğim. İttihaz buyurulacak karar üzerine Divanı Riyaset hareket edecektir.

3. — *Eskişehir Mebusu Abdullah Azmi Efendi ile arkadaşlarının ve Trabzon Mebusu Hüsrev Beyin, İkinci İnönü muzaferiyetinin yıldönümü münasebetiyle Meclisin orduya selâm ve muhabbetinin iblâğ edilmesine dair takrirleri*

REİS — Eskişehir Mebusu Abdullah Azmi Efendi ile rüfekaşının takriri vardır.

#### Riyaseti Celileye

Bugün seneyi devriyesini fahrü mesar ile idrak ettiğimiz İkinci İnönü zaferini meydana getiren ve mefahiri milliyemize bir sahifei şanü şeref ilâve eyliyen kahraman ordumuza selâm ve hürmetlerimizin ve bu zafer uğrundan âzimi cenan olan şehitlerimize fatihalar ithaf eylediğimiz ve bu şanlı zafer için her hangi bir uzvunu feda eden ve paralanan fedakâr gâzilerimizi hürmetle yâd ve tezkâr eylediğimiz ordumuza iblâğın tahtı karara alınmasını teklif ederiz.

30 . III . 1338

Eskişehir Saruhan İstanbul  
Abdullah Azmi İbrahim Süreyya Ali Rıza  
(Muvafık, sesleri)

REİS — Bir de Hüsrev Beyin takriri vardır.

#### Riyaseti Celileye

Mukaddes mücahede milliyemizin pek şerefli günlerinden olan ve tarihi askerimizin parlak bir zaferini teşkil eden İkinci İnönü Meydan Muharebesi galiplerini Meclis namına tebrik ile sevgili ordumuzun bu münasebetle ibraz eylediği hissiyatı samimaneye şükranlarımızın iblâğımı teklif ederim.

Trabzon  
Hüsrev

REİS — Efendim, takrirlerin meali, orduya Meclisi Âli namına teşekkürat ve tebrikatta bulunmaktır. Kabul edenler lütfen ellerini kaldırınsınlar. Müttefikân kabul edilmiştir. Divanı Riyasetçe bu bapta kendilerine arzı tebrikât edilecektir. Efendim, vatanımızın, dinimizin, istiklâli millîmizin, tamamii millîmizin temini için fedayı can eden mübarek gâzilerimiz ruhuna fatiha kıraat edelim. (Kaimen fatiha kıraat olunmuştur.)

2. — *Çorum Mebusu Ferid Beyin, Murakabe Heyetinden istifasını geri aldığına dair takriri*

REİS — Efendim, Çorum Mebusu Ferid Bey Heyeti Aliyenizin izhar ettiği hissiyata tebaan Makamı Riyasete bir takrir veriyor. Heyeti Aliyenize arz ediyorum :

#### Riyaseti Celileye

Heyeti Celilenin hakkı âcizanemde gösterdiği teveccühe arzı şükran ile Murakabe Encümeninin vadettiği teklifi kanuniye alacağı şekle talikan istifadan sarfınazar eylediğimi arz ederim.

30 Mart 1338  
Çorum  
Ferid

(Pekâlâ sadaları)

REİS — Şu halde istifalarını geri almış oluyorlar, efendim.

3. — *Mebuslardan bâzılarına izin verilmesine dair Divanı Riyaset kararı*

#### Heyeti Umumiye

Âtide isimleri muharrer zevatın hizalarında gösterilen müddetler için mezun addi, Divanı Riyasetin 29 Mart 1338 tarihli Beşinci İqtima-

ında tensibedilmiş olmakla Heyeti Umumiyenin nazarı tasvibine arz olunur, efendim.

B. M. M. Reisisanisi  
Hüseyin Rauf

REİS — Ali Rıza Bey (Kars) ın, üç ay mezuniyetini kabul edenler el kaldırsın. Kabul edilmiştir.

Arif Bey (Bitlis) in, üç ay mezuniyetini kabul edenler el kaldırsın. Kabul edilmiştir.

Hacı Mustafa Sabri Efendi (Siird) in, üç ay mezuniyetini kabul edenler el kaldırsın. Kabul edilmiştir.

Devriş Bey (Bitlis) in üç ay mezuniyetini kabul edenler el kaldırsın. Kabul edilmiştir.

Hilmi Bey (Ardahan) ın, üç ay mezuniyetini kabul edenler el kaldırsın. Kabul edilmiştir.

Yusuf Ziya Bey (Bitlis) in, üç ay mezuniyetini kabul edenler el kaldırsın. Kabul edilmiştir.

Vehbi Bey (Niğde) nin üç ay mezuniyetini kabul edenler el kaldırsın. Kabul edilmiştir.

Şevket Bey (Sinob) un üç ay mezuniyetini kabul edenler el kaldırsın. Kabul edilmiştir.

Hacı Bedir Ağa (Malatya) nın temdiden üç ay (9 Mart 1338 tarihinden itibaren) kabul edenler lütfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir.

4. — *Bir yanlışlık yüzünden Tiflis Konferansına giden Batum Mebusu Edib Beyin gaybubeti müddetince mezun addedilmesine dair Divanı Riyaset kararı*

Heyeti Umumiye

Heyeti Umumiyenin kararı ile Kars Konferansına memuren 22. VIII. 1338 tarihinde Ankara'dan azimet etmiş olan Batum Mebusu Edib Beyin, konferans müzakeratının hitamından sonra Ankara'ya azimet etmek üzere Batum'a muvasalâtı esnasında Hariciye Vekâleti Müsteşarı Suad Bey tarafından Tiflis Konferansı Müşavirliğine tâyin edildiği şifahen tebliğ olunması üzerine hareketi techhür ettiği ve meselede bir yanlışlık olduğu anlaşılınca derhal avdet eylediği mumaileyhin merbut taktirinden anlaşılması ve keyfiyet Divanı Riyasetin 8 Mart 1338 tarihli İctimamında tezekkür olunarak mumaileyhin Tiflis Konferansına memur edildiğine dair vukubulan tebligatın şekil ve mahiyeti için Hariciye Vekâletinden istilâm edilmesine karar verilmiştir. Vekâleti mezkûreden mevрут

sureti musaddakası merbut cevapta Hariciye Vekâleti Müsteşarı Suad Bey tarafından mumaileyhe vukubulan tebliğin bir sehivden inbiyas ettiği bildirilmiş ve keyfiyet yeniden Divanı Riyasetin 29 Mart 1338 tarihli beşinci içtimamında tezekkür ve mumaileyhin ifadei şifahiyesi de istima olunarak Hariciye Vekâletince Edib Beyin Tiflis Konferansına memuriyeti mutasavver iken bu tasavvur tahakkuk etmeksizin yola çıkan vekâlet müsteşarının mamelesi netice bulmuş zanniyle ve aldığı şifrenin yanlış ahzinden mütevellit neticeye göre yolda bulunan Edib Beye tebligat yapmasından inbiyas eylediği anlaşılması, bu sebeple mumaileyh Edib Bey zamanı mukarrinden 81 gün sonra Meclise gelmiş olmakla tafsilâtı mâruzaya nazaran işbu müddetin vazifede bulunmuş addiyle tahsisatının o suretle tesviyesi hususunun Heyeti Celilenin takdirine arzı münasip görülmüştür efendim.

Büyük Millet Meclisi Reisisanisi  
Hüseyin Rauf

REİS — Efendim, Edib Bey kendi sun'utakiri haricinde bir telgraf hatası yüzünden Kars Kongresine memur edildiğini zannetmiş, vazifeye gitmiş, bilâhara bunun hata olduğu anlaşılması ve gelmiştir. Bu müddet zarfında bu suretle mezun addini kabul edenler lütfen el kaldırsın. Ekseriyetle kabul edilmiştir.

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Efendim, bir daha bu hatalar yapılmasın...

## 7. — MAZBATALAR

1. — *Konya Mebusu Ömer Vehbi Efendinin, Kazalarda bir şûrayı evkaf teşkiline dair kanun teklifi ve Lâyiha Encümeni mazbatası (2/493)*

REİS — Efendim, Konya Mebusu Ömer Vehbi Efendinin, Umuru evkaf hakkındaki teklifinin şayanı müzakere olduğuna dair Lâyiha Encümeni mazbatası var. Müsaade buyurursunuz Evkaf Encümenine gönderelim.

2. — *Karahisarı Sahib Mebusu İsmail Şükrü Efendinin, Harb Kazançları Vergisi Kanununun 52 nci maddesinin tadiline dair kanun teklifi ve Lâyiha Encümeni mazbatası (2/494)*

REİS — Karahisarı Sahib Mebusu İsmail Şükrü Efendinin, Düşman istilâsından mutazar-

rır olan eşhasın Harb Vergisinden afları hakkındaki teklifinin şayanı müzakere olduğuna dair Lâyiha Encümeni mazbatası var. Kavanin ve Muvazenei Maliye Encümenine gönderiyoruz.

3. — *Konya Mebusu Ömer Vehbi Efendinin, İstiklâl mahkemelerinden sudur edecek idam hükümlerinin Meclisten tasdikına dair kanun teklifi ve Lâyiha Encümeni mazbatası (2/492)*

REİS — Konya Mebusu Ömer Vehbi Efendinin İstiklâl mahkemelerince verilen idam hükümlerinin Meclise tasdikına dair bir teklifi kanunisinin şayanı müzakere olduğuna dair Lâyiha Encümeni mazbatası var. Adliye Encümenine gönderiyoruz.

HAMİD B. (Biga) — Efendim; bu mesele hakkında Adliye Encümeninden çıkmış ve Heyeti Umumiyeye sevk edilmiş evrak var. Onunla tevhit buyurulsun.

REİS — Efendim; Hamid Bey bu husustaki diğer bir teklifle tevhidini teklif ediyor. Münasip görülürse bu baptaki mazbata ile tevhid edelim. (Muvafık sesleri) O halde mazbata ile tevhidine karar verildi.

4. — *Trabzon Mebusu Celâl Beyle rüfekasının, Evkaf bütçesine dâhil hademe ve mürtezıkaya tahsisatı fevkalâde itasına dair kanun teklifi ve Lâyiha Encümeni mazbatası (2/497)*

REİS — Trabzon Mebusu Celâl Beyle rüfekasının, Mürtezkin ve hademei evkafa tahsisatı

fevkalâde itası hakkındaki tekliflerinin şayanı müzakere olduğuna dair Lâyiha Encümeni mazbatası var. Şer'îye ve Muvazenei Maliye encümenlerine gönderiyoruz.

5. — *Kütahya Mebusu Cemil Beyin, Muhasebe hususiye müdüriyetlerinin lâğvına dair kanun teklifi ve Lâyiha Encümeni mazbatası (2/495)*

REİS — Kütahya Mebusu Cemil Beyin, Muhasebe Hususiye müdüriyetlerinin lâğvı hakkındaki teklifinin İdarei Hususiye Vilâyat Kanunu ile tevhidten müzakeresine dair Lâyiha Encümeni mazbatası var. Münasip görülürse Dahiliye Encümenine havale edelim.

CEMİL B. (Kütahya) — Reis Bey müsaade buyurun, söz istiyorum.

REİS — Müzakere açmak olamaz, efendim. (Muvafık, sadaları)

6. — *Harita ümera, zâbitan ve efradına, verilecek harcırahlar hakkında kanun lâyihası ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası*

REİS — Harita Dairesi memurinine harcırah itası hakkındaki lâyihai kanunîyeye dair Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası var. Müdafai Milliye bütçesiyle tevhidini münasip görüyor musunuz? (Muvafık, sesleri)

REİS — Efendim, samiin salonu tahliye etsin.

(İkinci Celse hafidir.)

## ÜÇÜNCÜ CELSE

Bed'i müzakerat; saat : 4,50 sonra

REİS — İkinci Reisvekili Hasan Fehmi Beyefendi

KÂTİP : Mahmud Said Bey (Muş)

REİS — Celse küşadedildi. Adliye Encümeninden gelmiş ruznameye ithal edilmiş birkaç mazbata vardır. Mevkuflu olduğu için tensip buyurursanız, onlara bakalım. (Münasip, sesleri)

HİLMİ B. (Bolu) — Suallerin cevapları ne olacak?

HASAN BASRİ B. (Karesi) — Birtakım sualler vardı. Onların cevapları gelmiştir.

REİS — Bu mevkuflu mazbataları çıkaralım da ondan sonra...

HASAN BASRİ B. (Karesi) — Malûmu âliniz, Perşembe günleri suallere tahsis edilmişti.

### 8. — MÜZAKERE EDİLEN MADDELER

1. — *Müebbeden küreğe mahkûm Arap Tahir'in evrakının gönderildiğine dair Adliye Vekâleti tezkeresi ve hükmün tasdiki hakkında Adliye Encümeni mazbatası*

REİS — Hiyaneti vataniye ile mahkûm Arap Tahir ve rüfekası hakkındaki hükmün tasdikına dair Adliye Encümeni mazbatası var :

#### Mazbata

Konya hâdisesi esnasında âsilerle teşriki mesai ederek ef'ali mütaadidei cürmiyeye içtisar eylesmesinden dolayı maznunualeyh olan Konyalı Arap Tahir hakkında cereyan eden mahkemeî vicahiye neticesinde Hiyaneti Vataniye Kanununun birinci maddesine tevfilkan idamına ve hiyaneti vataniye mücrimlerinden bir kısmının affına dair olan 9 Kânunuevvel 1337 tarihli Kânuna tatbikan hükmolunan işbu idam cezasının müebbet küreğe tahviline ve esnayı hâdisede jandarma zâbiti Abdülhamid Efendinin hanesinden gaspelediği iddia edilmiş olan bin üç yüz liranın bu işten dolayı mukaddema mahkûm edilip Af Kanunundan bilistifade tahliye edilen rüfekayı sairesiyle maan ve garameten

merkumdan tahsiline dair sâdır olan hükmü havi Konya Bidayet Ceza Mahkemesinin 8 Kânunusani 1338 tarihli ilâmiyle evrakı müteferriasi Heyeti Umumiyyeden havale buyurulmakla encümenimizce mütalâa ve tetkik ve icabı müzakere olundu. Münderecatı ilâma nazaran merkum Arap Tahir'in Konya'da isyan vakasının tahaddüs eylediği birinci gün başına topladığı avanesiyle usat meyana karışarak ve emri kumanda deruhde ederek adamlariyle faaliyete koyulmuş ve Hükümet önünde müdaffine karşı teslim olmalarını tenbih ve aksi takdirde telef edileceklerini bilbeyan tehdideylemiş ve ahali ve memurini askeriden birçok eşhasın hanelerine cebren duhul ederek silâh ve eşya yağma etmiş olduğu ve ötekinden berikinden tehditle silâh topladığı ve işbu tecavüzatına muhalif edenleri ihafe ve tazyik ettiği ve usatla birlikte muharebeye iştirak ve sükûnun avdetini mütaakiben dahi firar eylediği şühudu mütaaddidenin maalkasem ve aledderecat ihbaratı ve silâh ve cephanenin zâhire çıkmasıyla sabit olmuş ve şu takdire göre merkûm hakkında lâhâk olan hükmü ve karar musip ve beca bulunmuş ise de hukuku şahsiye cümlesinden olan bin üç yüz liranın merkûm ile rüfekasından garameten ve zımanen tahsiline mütaallik olan fıkrai hükmüye usulü istimai dāvaya mütedair olan kavaidi usuliyeye münafi ve esbabı sübutiyei hükmüye iktiran ettirilmemiş olduğundan bu cihete ait bulunan fıkranın hükmü asliden bittefrık ref'iyle zararı şahsi müddeisinin mahkemei aidesine müracaatında muhtariyetine ve ciheti ceza-yeye mütedair hükmün tasdikına ittifakla karar verilerek Heyeti Umumiyenin nazarı tasvibine arz olunur.

8/Mart/1338

Adliye Encümeni Reisi  
Eskişehir  
Abdullah Azmi

Mazbata Muharriri  
Biga  
Hamid

Kâtip	Âza
Muş	Canik
Abdülgani	Ahmed Nafiz
Âza	Âza
Karahisarî Şarkî	Karahisarî Sahib
	Mehmed Şükrü
Âza	Âza
İsparta	Kırşehir
Hacı Mehmed Tahir	Sadık

REİS — Efendim, Adliye Encümeni mazbatasını aleyhinde söz istiyen var mı? (Hayır sesleri) Adliye Encümeninin mazbatasını reyî âlinize vaz'ediyorum. Kabul buyuranlar lütfen el kaldırsın... Efendim aksini rey'e koyacağım. Adliye Encümeninin mazbatasını kabul etmeyenler lütfen el kaldırsın... Adliye Encümeninin mazbatasını kabul edilmiştir.

2. — *Emrazoğlu Hasan'ın affına dair kanun lâyihası ve Adliye Encümeni mazbatasını*

REİS — Küreğe mahkûm Emrazoğlu Hasan'ın bakiye müddeti cezaiyesinin affı hakkındaki lâyihai kanuniye ve muvafık olduğuna dair Adliye Encümeni mazbatasını var.

20. II. 1338

T. B. M. Meclisi Riyaseti Celilesine

Katil maddesinden dolayı sureti katiyede 15 sene küreğe mahkûm ve elyevm Kastamonu Hapsanesinde mahpus bulunan Zonguldak'ın Ali karyesinden Emrazoğlu Hasan'ın bakiye müddeti cezaiyesinin affına dair tanzim kılınıp İera Vekilleri Heyetinin 20. II. 1338 tarihindeki içtimanda kabul edilen kanun lâyihası ile esbabı mucibe lâyihası sureti musaddakası evrakı müteferriasına raptentakim kılınmıştır. İfayı muktezasiyle neticesinin işarına müsaade buyurulmasını istirham eylerim efendim.

İera Vekilleri Heyeti Reisi ve  
Erkânı Harbiye Umumiye Vekili  
Fevzi

18 Şubat 1338

Esbabı mucibe lâyihası

Cerh ve katil maddesinden dolayı sureti katiyede 15 sene küreğe cezasına mahkûm olup Kastamonu Hapsanesinde mahpus bulunan Zonguldak'ın Ali karyesinden Emrazoğlu Hasan'ın mâlûliyetine mebni mazharı affolması istirhamını havi Kastamonu vilâyetine ita eylediği istida üzere

rine Meclisi idarei vilâyetçe tanzim kılınan mazbatada merkurumun pek müsün bulunmakla beraber mâlûliyeti de vilâyet heyeti sıhhiyesinin raporundan müsteban olmasına mebni affı muvafık olacağı beyan edilmesi ve bilmuayene Kastamonu Heyeti Sıhhiyesi tarafından verilen raporda da merkurumun müptelâ olduğu illet dolayısıyla hapsanede temdidî ikameti caiz olmadığı zikir ve izah olunması ve Tıbbî Adli Müessesesi Müdüriyetinin mütalâası da bu merkezde bulunması hasebiyle merkurumun müddeti bakiye cezaiyesinin affı muvafıkı nefsülemrolacağı mütalâa kılndığından bu bapta berveçhi zir iki maddelik kanun lâyihası kaleme alınmıştır.

### Lâyihai kanuniye

MADDE 1. — Katil maddesinden dolayı sureti katiyede 15 sene küreğe cezasına mahkûm olup elyevm Kastamonu hapsanesinde mahpus Zonguldak'ın Ali karyesinden Emrazoğlu Hasan'ın mâlûliyetine mebni bakiye müddeti cezaiyesi affedilmiştir.

MADDE 2. — İşbu kanunun icrasına Adliye Vekili memurdur.

20 Şubat 1338

İera Vekilleri Heyeti Reisi ve  
Erkânı Harbiye Umumiye

Vekili	Şer'îye Vekili
Fevzi	Mustafa Fehmi
Müdafaai Milliye V.	Adliye Vekili
Kâzım	Refik Şevket
	Hariciye Vekâleti
Dahiliye Vekili Na.	Vekili
Mehmed Vehbi	Mahmud Celâl
Maliye Vekili	Maarif Vekili
Hasan Hüsnü	Mehmed Vehbi
Nafia Vekili	İktisat Vekili
Feyzi	Sırrı
Sih. ve Mua. İçtimaiye V.	
Dr. Rıza Nur	

Mazbata

Katil maddesinden dolayı sureti katiyede on beş sene küreğe cezasına mahkûm ve elyevm Kastamonu hapsanesinde mahpus bulunan Zonguldak'ın Ali karyesinden Emrazoğlu Hasan'ın mâlûliyeti daimesine mebni bakiye müddeti cezaiyesinin affı hakkında İera Vekilleri Heyetinden tanzim ve Heyeti Umumiyeden encüme-

nimize tevdi olunan 20 Şubat 1338 tarihli lâyi-hai kanuniye bittetik mahkûmu merkumun tahakkuk eden mâlûliyetine binaen affı muvafıkı mâdelet olduğu ittifakla karargir olmakla liec-lit tasvip Heyeti Umumiyyeye arz ve takdim kıl-ındı.

8 Mart 1338

Adliye Encümeni Rs.	Mazbata Muharriri
Eskişehir	Biga
Abdullah Azmi	Hâmid
Kâtip	Âza
Muş	İsparta
Abdügani	Hacı Mehmed Tahir
Âza	Âza
Edirne	Karahisarı Şarki.
Mehmed Şerif	

Âza  
Canik  
Emin

REİS — Efendim mazbata aleyhinde söz is-tiyen var mı? (Hayır sesleri)

Maddelere geçilmesini kabul buyuranlar lût-fen el kaldırsın. Maddelere geçilmesi kabul edil-miştir.

#### Emrazoğlu Hasan'ın bakıyei müddeti cezaiye-sinin affına dair Kanun

MADDE 1. — Katil maddesinden dolayı su-reti katiyede 15 sene kürek cezasına mahkûm olup elyevm Kastamonu hapsanesinde mahpus Zonguldak'ın Ali karyesinden Emrazoğlu Ha-san'ın mâlûliyetine mebni bakıyei müddeti ce-zaiyesi affedilmiştir.

REİS — Birinci madde hakkında söz istiyen var mı? (Hayır sesleri) Madde hakkında söz istiyen yok. Tadiiname de yok.. Binaenaleyh bi-rinci maddeyi kabul edenler lûtfen el kaldırsın. Birinci madde kabul edilmiştir, efendim. Kanun-da tarihi meriyet hakkında madde yoktur. Bi-naenaleyh buna bir madde ilâvesi lâzımdır.

MADDE 2. — İşbu kanun tarihi neşrinden itibaren meriyüliyerdir.

CEMİL B. (Kütahya) — Tarihi neşrinden müteber olan işbu kanunun icrasına Adliye Vekili memurdur diyelim.

REİS — Efendim, kanunlardaki şekli boz-mıyalım. «İşbu kanun tarihi neşrinden itibaren meriyüliyerdir» diyelim. (Muvafık sesleri) Bu-

nu ikinci madde olarak kabul edenler lûtfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir.

MADDE 3. — İşbu kanunun icrasına Adliye Vekili memurdur.

REİS — Bu maddeyi kabul buyuranlar lût-fen el kaldırsın. Kabul edilmiştir, efendim.

Kanunun heyeti umumiyesini katiyetle kabul buyuranlar lûtfen el kaldırsın. Kanun heyeti umumiyesiyle kabul edilmiştir.

3. — Kocakafaoğlu İbrahim'in affına dair ka-nun lâyihası ve Adliye Encümeni mazbatası

REİS — Küreğe mahkûm Kocakafaoğlu İb-rahim'in bakıyei müddeti cezaiyesinin affı hak-kindaki lâyihanın muvafık olduğuna dair Adli-ye Encümeni mazbatası var.

20/2/1338

T. B. M. M. Riyaseti Celilesine

Katil maddesinden dolayı sureti katiyede mahkûm Devrekâni nahiyesinin Belovacık kar-yesinden Kocakafaoğlu İbrahim'in affına dair tanzim kılınır İcra Vekilleri Heyetinin 20 Şu-bat 1338 tarihli içtimanda kabul edilen kanun lâyihası ile esbabı mucibe lâyihası sureti mu-saddakası evrakı müteferrihası raptan takdim kıl-ınmıştır. İfayı muktazasıyle neticesinin işarına müsaade buyurulmasını istirham eylerim ef-en-dim.

İcra Vekilleri Heyeti Reisi ve  
Erkânı Harbiyei Umumiye Vekili  
Fevzi

Esbabı Mucibe

Katil maddesinden dolayı sureti katiyede 15 sene kürek cezasına mahkûm olup Kastamonu hapsanesinde mahpus bulunan merkez vilâye-te tâbi Devrekâni nahiyesinin Belovacık karye-sinden Kocakafaoğlu İbrahim'in makamı vilâ-yete vâkı olan müracaati üzerine meclisi idarei vilâyetçe tanzim kılınan mazbatada halekanı kalbi şedide müptelâ olduğu vilâyet heyeti sıh-hiyesinin raporundan müsteban olduğu gibi esa-sen pek müsin olduğu cihetle affı muvafık ola-cağı beyan edilmesine ve Kastamonu Heyeti Sıh-hiyesi tarafından badelmuaeyene verilen rapor-da merkumun mâlûliyeti daimesi tasdik edilmek-te olup tıbbı adlî müessesesi müdiriyyetinin mü-talâası dahi bu zeminde bulunmasına mebni müd-detü bakıyei cezaiyesinin affı muvafıkı nefsi-



emir olacağı mütalâa kılınmakla bu bapta ber-  
veçhizir iki maddelik kanun lâiyhası kaleme  
alınmıştır. 18 Şubat 1338

### Kanun Lâiyhası

MADDE 1. — Katil maddesinden dolayı su-  
reti katiyede on beş sene kürek cezasına mah-  
kûm olup elyevm Kastamonu hapsanesinde  
mahpus bulunan Devrekâni nahiyesinin Belova-  
cık karyesinden Kocakafaoğlu İbrahim'in mâlû-  
liyeti daimeye müptelâ olmasına mebni bakıyei  
müddeti cezaiyesi affedilmiştir.

MADDE 2. — İşbu kanunun icrasına Adli-  
ye Vekili memurdur.

İcra Vekilleri Heyeti Reisi ve Erkânı Harbiyei Umumiye Vekili Fevzi	Şer'îye Vekili Fehmi
Müdafaai Millîye Vekili Kâzım	Adliye Vekili Refik Şevket
Dahiliye Vekili N. Vehbi	Hariciye Vekâleti V. Mahmud Celâl
Maliye Vekili Hasan Hüsnü	Maarif Vekili Vehbi
Nafia Vekili Feyzi	İktisat Vekili Sırrı
Sih. ve Muâ. İçt. Vekili Dr. Rıza Nur	

### Mazbata

Katil maddesinden dolayı sureti katiyede on  
beş sene kürek cezasına mahkûm ve elyevm Kas-  
tamonu hapsanesinde mahpus bulunan Devre-  
kâni nahiyesinin Belovacık karyesinden Kocaka-  
faoğlu İbrahim'in mâlûliyeti daimesi hasebiyle  
bakıyei müddeti cezaiyesinin affına dair İcra  
Vekilleri Heyetinden tanzim ve Heyeti Umumi-  
yeden encümenimize tevdi olunan 20 Şubat 1338  
tarihli lâiyhai kanuniye bittetik mahkûmun  
derecei sinnine ve tahakkuk eden mâlûliyetine  
mebni teklifi mezkûr ittifakla muvafıkı masla-  
hat görülmekle lieclittasvip Heyeti Umumiyeye  
arz ve takdim kılındı. 8 Mart 1338

### Adliye Encümeni

Reisi	Mazbata M.
Eskişehir	Biga
Abdullah Azmi	Hamid
Kâtip	Âza
Muş	Çanik
Abdülgani	Emin

Âza  
Edirne  
Mehmed Şerif

Âza  
Karahisarı Şarki

Âza  
İsparta  
Hacı Mehmed Tahir

REİS — Efendim, heyeti umumiyesi hak-  
kında söz istiyen var mı?

MUSTAFA KEMAL B. (Ertuğrul) — Ra-  
por okunsun. (Lüzum yok, sesleri)

REİS — Efendim, maddelere geçilmesini  
kabul edenler lütfen el kaldırsın. Maddelere  
geçilmiştir.

### Kocakafaoğlu İbrahim'in bakıyei müddeti cezaiyesinin affına dair Kanun

MADDE 1. — Katil maddesinden dolayı su-  
reti katiyede on beş sene kürek cezasına mah-  
kûm olup elyevm Kastamonu hapsanesinde mah-  
pus bulunan Devrekâni nahiyesinin Belovacık  
karyesinden, Kocakafaoğlu İbrahim'in mâlû-  
liyeti daimeye müptelâ olmasına mebni bakıyei  
müddeti cezaiyesi affedilmiştir.

REİS — Birinci madde hakkında söz isti-  
yen var mı? (Hayır, sesleri) Tadilname de yok.  
Birinci maddeyi kabul buyuranlar lütfen el kal-  
dırsın. Birinci madde kabul edilmiştir.

MADDE 2. — İşbu kanun tarihi neşrinden  
itibaren meriyülieradır.

REİS — İkinci maddeyi kabul edenler lüt-  
fen el kaldırsın. Kabul edilmiştir.

MADDE 3. — İşbu kanunun icrasına Adliye  
Vekili memurdur.

REİS — Üçüncü maddeyi kabul buyuranlar  
lütfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir efendim.

Kanunun heyeti umumiyesini katiyetle ka-  
bul buyuranlar lütfen el kaldırsın. Heyeti Umu-  
miyesi kabul edilmiştir.

4. — Ali Kirpioğlu Ali'nin affı hakkında ka-  
nun lâiyhası ve Adliye Encümeni mazbatası

REİS — Katil maddesinden küreğe mahkûm  
Ali Kirpioğlu Ali'nin bakıyei müddeti cezai-  
yesinin affı hakkındaki lâiyhai kanuniyenin mu-  
vafık olduğuna dair Adliye Encümeni mazbatası  
var :

20. II. 1338

T. B. M. M. Riyaseti Celilesine  
Katil maddesinden dolayı sureti katiyede on

beş sene kürek cezasına mahkûm ve elyevm Kastamonu hapsanesinde mahpus bulunan Ayıcılar mahallesinden Ali kirpioğlu Ali'nin bakıyei müddeti cezaiyesinin affına dair tanzim olunup İcra vekilleri Heyetinin 20 . II . 1338 tarihindeki içtimanda kabul edilen lâyihai kanuniye ve esbabı mucibe lâyihası sureti musad-dakası evrakı müteferriasına rapten takdim kılınmıştır. İfayı muktazasiyle neticesinin işa-rına müsaade buyurulmasını istirham eylerim efendim.

İcra Vekilleri Heyeti Reisi ve  
Erkânı Harbiyei Umumiye Vekili  
Fevzi

#### Esbabı mucibe lâyihası

Katil maddesinden dolayı sureti katiyede 15 sene kürek cezasına mahkûm olup elyevm Kas-tamonu hapsanesinde mahpus bulunan Ayıcılar mahallesinden Ali Kirpioğlu Ali'nin müddeti ba-kıyei cezaiyesinin affı istirhamına dair istidası üzerine Meclisi idarei vilâyetçe tanzim kılınan mazbatada esbabı sıhhiyesinden dolayı affı mu-vafık olacağı beyan edilmesine ve etibbayı mü-taaddide tarafından badelmuaayene verilen ra-porda merkumun mâlûliyeti daimesi zikir ve tasdik edilmekte olup tıbbi adlî müessesesi mü-diriyetinin mütalâası da bu merkezde bulunma-sına mebni merkumun bakıyei müddeti cezaiye-sinin affı muvafıkı nefsülemrolacağı mütalâa kılınmış olmakla bu bapta berveği zir iki mad-delik kanun lâyihası tanzim kılınmıştır.

18 Şubat 1338

#### Kanun lâyihası

MADDE 1. — Katil maddesinden dolayı su-reti katiyede on beş sene küreğe mahkûm ve elyevm Kastamonu hapsanesinde mahpus Ayı-cılar mahallesinden Ali Kirpioğlu Ali'nin mâ-lûliyeti daimesine mebni bakıyei müddeti ceza-iyesi affedilmiştir.

MADDE 2. — İşbu Kanunun icrasına Adliye Vekili memurdur.

İcra Vekilleri Heyeti Reisi ve Şer'îye Vekili  
Erkânı Harbiyei Umumiye Reisi Fehmi  
Fevzi

Müdafaai Millîye Vekili Adliye Vekili  
Kâzım Refik Şevket

Dahiliye Vekili Na. Hariciye Vekâleti Vekili  
Vehbi Mahmud Celâl  
Maliye Vekili Maarif Vekili  
Hasan Hüsnü Vehbi  
Nafia Vekili İktisat Vekili  
Feyzi Sırrı  
Sihhiye ve Muaveneti İçtimaiye Vekili  
Dr. Rıza Nur

#### Mazbata

Katil maddesinden dolayı sureti katiyede on beş sene kürek cezasına mahkûm olup elyevm Kastamonu hapsanesinde mahpus bulunan Ayı-cılar karyesinden Ali Kirpioğlu Ali'nin mâlûli-yeti daimesine mebni bakıyei müddeti cezaiye-sinin affı hakkında Heyeti Vekileden tanzim ve Heyeti Umumiyeden encümenimize tevdi olu-nan 20 Şubat 1338 tarihli lâyihai kanuniye bit-tetkik affın muvafıkı madelet olduğu ittifakla karargir olmakla lieclik kabul Heyeti Umumiye-ye arz ve takdim kılınır.

8 Mart 1338

Adliye Encümeni Reisi Mazbata Muharriri  
Eskişehir Biga  
Abdullah Azmi Hamid  
Kâtip Aza  
Muş Karahisarî Şarki  
Abdülğani —  
Âza Âza  
Canik İsparta  
Emin Hacı Mehmed Tahir

Âza  
Kırşehir  
Sadık

MUSTAFA KEMAL B. (Ertuğrul) — Efen-dim, lûtfen rapor okunsun. Bu adamın sinni kaçtır?. Ne kadar müddet hapsanede kalmış? Anlıyalım.

#### Rapor sureti

Merbut raporda beyan olunduğu üzere mer-kumun müptelâ olduğu anlaşılan müterakki de-recede üntifahürrie ve dahamei kalbiye ve za'fı umumi gibi uzviyyüttabia emrazı rieviyenin müzdehim ve râtıp ve şeraiti sıhhiyeden âri bir hapsanede kesbi salah edemeyeceği bedihi oldu-ğundan fennen ve sıhhati müstakbelesini temi-

nen merkumun tahliyesi muvafık olacağı müta-lâasıyle iadeten takdim kılınır.

25 Kânunuevvel 1337  
Tıbbi Adli Müessesesi Müdürü  
Dr. Veliyüddin Tahsin

REİS — Efendim, söz istiyen var mı? (Hayır sesleri) Maddelere geçilmesini kabul edenler lütfen el kaldırsın. Maddelere geçmiştir.

SALÂHADDİN B. (Mersin) — Bu adam kaç yaşındadır?

MUSTAFA KEMAL B. (Ertuğrul) — Kaç seneden beri mâlûldür? Adliye Encümeni izahatta bulunsun.

LÜTFİ B. (Malatya) — Bu adamın affını istilzam edecek esbap yoktur.

ADLİYE ENCÜMENİ MAZBATA MUHARRİRİ HAMİD B. (Biga) — Efendim, bu adam katil maddesinden on beş seneye mahkûm edilmiştir. Evrakına merbut hapsanenin müddet cetvelinde bunun beş sene kadar yattığı gösteriliyor. Gerek hapsane muayene heyeti tarafından tanzim edilen raporda ve gerekse Adliye Vekâletince tetkik ettirilen işbu rapor üzerine diğer raporda şahsı merkumun hapsane dâhilinde tedavi olunarak şifayabulacak derecede olmadığı anlaşıldığından binaenaleyh hapsanelerin bugün arz ettiği şeraiti sıhhiye cümlenin malûmu olduğundan...

SALÂHADDİN B. (Mersin) — O halde umumî af ilân ederiz.

HAMİD B. (Biga) — Affı tensibedilmiştir efendim. Bittabi kabul edip etmemek Heyeti Celilenize aittir.

ŞÜKRÜ B. (Bolu) — Ne kadar yatmıştır?

HAMİD B. (Biga) — 13 Mayıs 1333 ten beri... Binaenaleyh beş seneden fazla zaman yatmış oluyor.

SALÂHADDİN B. (Mersin) — Sinni kaçır?

HAMİD B. (Biga) — Sinni mezkûr değildir. Encümene tevdi edilen evrakta... Malûmuâliniz mücrimini âdiyeden sülûsanı müddeti cezaiyesini ikmal eden mahkûminin affını da Heyeti Celileniz kabul buyurmuştu efendim. Bu adam beş sene yatmıştır. Binaenaleyh Heyeti Celileniz diriğ buyurmasını. Affedelim.

SALÂHADDİN B. (Mersin) — Sülûsanı müddeti cezaiyesini itmam etmemiştir.

ADLİYE ENCÜMENİ MAZBATA MUHARRİRİ HAMİD B. (Biga) — Etseydi bittabi ifade edecekti.

SALÂHADDİN B. (Mersin) — Hastalığı alelâde bir hastalıktır. Binaenaleyh bunu affetmek doğru değildir. Bunda ne sin itibariyle hususiyet var. Meselâ ne yetmişini aşmış bir ihtiyardır ve ne de ağır surette hastadır. Hapsanelerin hali de kendisini affettirecek esbaptan değildir. Bendeniz bunda bir sebep göremiyorum.

HAMİD B. (Biga) — Adliye Encümeni raporda gösterilen âraz ve emraza müsteniden mütalâasını arz eder.

CEMİL B. (Kütahya) — Adliye Encümeni bu gibi evrakı tetkik ederken raporları okurken mütehassis bir doktora bu illetin ne demek olduğunu soruyor mu?

HAMİD B. (Biga) — Efendim, bu eihct zaten Hükümetçe yapılmıştır. Mahallî hapsane muayene heyeti rapor vermiş, Adliye Vekâleti raporu tetkik ettirmiştir. Binaenaleyh bize yapılacak bir muamele yoktur.

SALÂHADDİN B. (Mersin) — Hapsanlerde bunun gibi ne kadar adam vardır? Umumu hakkında bir karar ittihaz edilmelidir.

HAMİD B. (Biga) — Bu eihct hakkında bir teklif vâkı olursa encümen bu eihcti de düşünür. Encümene bu hususi madde gelmiş ve mazbataımız bu husus hakkında tanzim edilmiştir.

ABDÜLHAK TEVFİK B. (Dersim) — Efendim insanların mâsum olarak dünyaya geldiklerine nazaran bendeniz de muafiyet ve beraetin asıl olduğunu kabul edenlerdenim. Fakat okunan tabip raporuna bakılınca haricen yani sıhhate daha müsâft bir binada tedavi edildiği halde hastalığının tahaffûf edeceği tabip raporunda dermeyan ediliyor. binaenaleyh böyle ibzalkârane bir tarzda rasgeleni affedersek ceraimin önü alınmaz. Bu okunan tabip raporuna binaen bu adamın affedilmesi icabetmez. Bendeniz affedilmemesini talebediyorum. Rasgeleni affetmek olur mu?

REİS — Efendim, başka söz istiyen var mı? (Hayır, sadaları) Söz istiyen yok. Binaenaleyh kanunun heyeti umumiyesi hakkında müzakereyi kâfi görenler el kaldırsın. Kâfi görülmüştür. Maddelere geçiyoruz. Birinci maddeyi okuyoruz.

**Ali Kirpioğlu Ali'nin müddeti cezaiyesinin affına dair Kanun**

**MADDE 1.** — Katil maddesinden dolayı sureti katiyede on beş sene kürek cezasına mahkûm ve elyevm Kastamonu hapsanesinde mahpus, Ayıcılar mahallesinden Ali Kirpioğlu Ali'nin mâlûliyeti daimesine mebni bakiye müddeti cezaiyesi affedilmiştir.

**REİS** — Birinci madde hakkında söz istiyen var mı? Söz istiyen yok. Tadilname de yok. Birinci maddeyi kabul edenler lütfen el kaldırsın. (Kabul sadaları) Birinci madde kabul edilmiştir.

**MADDE 2.** — İşbu kanun tarihi neşrinden itibaren meriyülicradır.

**REİS** — İkinci maddeyi kabul buyuranlar lütfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir.

**MADDE 3.** — İşbu kanunun icrasına Adliye Vekili memurdur.

**REİS** — Üçüncü maddeyi kabul edenler lütfen el kaldırsın. Üçüncü madde kabul edilmiştir.

Kanunun heyeti umumiyesini katiyetle kabul buyuranlar lütfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir.

5. — *Karahisarı Sahib Mebusu Mustafa Hulûsi Efendinin, Konya eşrafından İstiklâl Mahkemesince mahkûm edilmiş olan Başaralı Mustafa Efendinin affına dair kanun teklifi ve Adliye Encümeni mazbatası (2/441)*

**REİS** — Efendim, Konya İstiklâl Mahkemesince üç sene kürek cezasına mahkûm Başaralı Mustafa Efendinin bakiye müddeti cezaiyesinin affı hakkındaki teklifin Heyeti Vekileye havalesine dair Adliye Encümeni mazbatası var.

**Adliye Encümeni mazbatası**

Konya İstiklâl Mahkemesince rüşvet ahzine delâletten dolayı üç sene kürek cezasına mahkûm ve elyevm Niğde hapsanesinde mahpus bulunan Konya eşrafından Başaralı Mustafa Efendinin bakiye müddeti cezaiyesinin affına dair Karahisarı Sahib Mebusu Mustafa Hulûsi Efendi tarafından ita olunan teklifi kanunisi encümenimizce bittetik affı hususi taleplerinin Heyeti Vekileye dermeyan ve icra kılınacak tetkikat ve istihsal olunacak malûmat üzerine şerâiti affın tahakkuku halinde Meclisi Âliye

arzu cari teamül ve müttehaz usul iktizasından olduğuna mebni mahkûm Mustafa Efendinin affı hakkındaki esbabı kanuniyenin bittetik işarı zımında işbu teklifi kanuniyi havi evrakın Heyeti Vekileye tevdi ittifakla karargir olmakla Heyeti Umumiye arz ve takdim olunur.

8 Mart 1338

Adliye Encümeni Reisi	Mazbata Muharriri
Eskişehir	Biga
Abdullah Azmi	Hamid
Kâtip	Âza
Muş	Kırşehir
Abdülgani	Sadık
Âza	Âza
Canik	Edirne
Emin	Mehmed Şerif
Âza	Âza
Karahisar Şarki	İsparta
—————	Hacı Mehmed Tahir
(Muvafık sadaları)	

**REİS** — Efendim, Adliye Encümeni mazbatası hakkında söz istiyen var mı? Adliye Encümeni mazbatası ki, evrakın Heyeti Vekileye tevdiini mutazammındır. Reyinize arz ediyorum Mazbatayı kabul buyuranlar lütfen el kaldırsın. Mazbata kabul edilmiştir.

6. — *Erzurum Mebusu Salih Efendinin, İstiklâl Mahkemesince mahkûm olan Kesikköprü ve Camiiağir karyeli Hasan ve Battal ağaların aflarına dair kanun teklifi ve Adliye Encümeni mazbatası (2/434)*

**REİS** — Bâlânın Kesikköprü karyesinden Hasan Bey ile Battal'ın afları hakkındaki teklifin Heyeti Vekileye tevdiine dair Adliye Encümeni mazbatası var.

**Adliye Encümeni mazbatası**

Bâlânın Kesikköprü karyesinden Hasan Bey ile Camiisagir karyesinden Battal'ın bakiye müddeti cezaiyesinin affına dair Erzurum Mebusu Salih Efendi tarafından mûta teklifi kanunisi encümenimizce tetkik ve müzakere edildi. Mahkûmlardan Hasan Beyin vefat ettiği sahibi teklif, Salih Efendi tarafından beyan edilmekle bu cihet hakkında muamele yapılmasına mahai görülememiş ve diğer mahkûm Battal'ın sureti hususiyede affı hakkındaki teklifi üzerine Heyeti Vekilece icra kılınacak tetkikat ile es-

babı kanuniyenin tahakkuku halinde istihsalı af için Meclisi Âliye işarı lâzımeden bulunmuş olmakla işbu teklifi kanununin Heyeti Vekileye tevdi müttetifikan karargir olarak Heyeti Umumiyye arz ve takdim olunur.

8 Mart 1338

Adliye Encümeni Reisi	Mazbata Muharriri
Eskişehir	Giga
Abdullah Azmi	Hâmid
Kâtip	Âza
Muş	Kırşehir
Abdülğani	Sadık
Âza	Âza
İsparta	Canik
Hacı Mehmed Tahir	Emin
Âza	Âza
Edirne	Karahisarı Şarki
Mehmed Şeref	

SALÂHADDİN B. (Mersin) — Efendim her hangi bir zat için arkadaşlarımızın bu kabıl temenniyatı mâkul olabilir. Buna bendeniz bir şey demeyeceğim. Yalnız birtakım sahipsiz adamlar var ki, Hükümetin onların üzerinde velâyeti âmesi vardır. Encümen burasını niçin düşünmüyor? Ve umum hakkında böyle, bu kabıl muhtacı affolanlar için hapsanelerde tetkikat yapılarak umumi bir karar niçin ittihaz edilmiyor? Ben Ali'yi istilzam ediyorum. Öteki Veli'yi istilzam etmiş. Bu doğru mudur? Bununla haksızlığa doğru yol açılıyor. Binaenaleyh bendeniz bu teklifleri muaheze etmiyorum. Fakat encümenin bundan bilistifade umumi mukarrerat tanzim ederek Heyeti Umumiyyeye sevk etmesini temenni ediyorum. (Çok muvafık, sadaları)

MEHMED ŞÜKRÜ B. (Karahisarı Sahib) — Arkadaşımız Salâhaddin Beyefendinin mütalâası vârittir. Fakat şurasını takdir lâzımgelir ki, encümeni âliniz nerelerde bu misillü affedilecek eşhas vardır ve bunlar hakikaten affa şayan mıdır? Değil midir? Bunu bilmek için kerameti olmak lâzımdır. Adliye Encümenince tetkik etmek için bir evrak bulunmazsa Adliye Encümeni bunu nasıl bilir?

SALÂHADDİN B. (Mersin) — Hayır efendim, encümen dahi onu düşünebilir. Hükümeti tetkikata davet buyurursunuz. Hükümetin; hukuğu âmmenin muhafızı olması ve Adliye Encümeninin Meclisi Âli namına milletin nighbanı olması sıfatiyle Hükümeti buna davet edebilirsiniz.

MEHMED ŞÜKRÜ B. (Devamla) — Bu meselenin tetkiki ve bu kabıl eşhas mevcudolup olmadığı hakkında tetkikat yapılması doğrudan doğruya Adliye Vekâletine taallük eden bir meseledir. Adliye Vekâleti tetkikat yaparak Meclisi Âlinize verirse ve Meclisi Âliniz de encümene havale ederse o vakit orada tetkik edebilir. Bunun başka çaresi yoktur.

SALÂHADDİN B. (Mersin) — Encümenin vazifesine sahibolmasını rica ederiz.

HASAN BASRİ B. (Karesi) — Efendim encümenler yalnız kendilerine tevdi olunacak evrakı müzakereyle mükellef değildir. Bunun fevkinde Hükümetin muamelâtına mütalâlik mesaili umumiyyeyi de takiple mükelleftirler. Binaenaleyh Salâhaddin Beyin mütalâası doğrudur, bu vârittir. Encümenin nazarı dikkatini celbetmek lâzımdır.

ALİ SÜRURİ Ef. (Karahisarı Şarki) — Efendim encümen, haklarında müracaat vukubulan mahkûminden başka şayanı af memlekette mahkûm bulunduğunu bilmiyor. Onun için böyle bir teşebbüse lüzum görmemiştir. Eğer Heyeti Celile böyle bir lüzum olduğuna kailse doğrudan doğruya Hükümete emreder.

REİS — Efendim mazbata hakkında başka mütalâa var mı? Encümen mazbatasını ki, Heyeti Vekileye evrakın tevdiini natıktır. Adliye Encümeninin mazbatasını kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın... Adliye Encümeni mazbatasını kabul edilmiştir.

7. — *Kulu Han Ağanın affına dair kanun lâ-yihası ve Adliye Encümeni mazbatası*

REİS — Adaman Âşireti Reisi Kulu Han Ağanın affı hakkındaki lâyihai kanuniyenin reddine dair Adliye Encümeni mazbatasını var.

Adliye Encümeni mazbatasını

Adaman Âşireti Reisi Kulu Han Ağanın affına dair Heyeti Umumiyyeden muhavvel İcra Vekilleri Heyetinin 20. 2. 1338 tarihli teklifi kanunisi encümenimizce mütalâa ve tetkik ve icabı müzakere olundu.

Merbut esbabı mucibe lâyihasında 1332 senesi Van vilâyetinin mâruzu istilâ olduğu esnada Adaman Âşireti tarafından Erciş kazasının Zeylân nahiyesinde ika olunan yağma ve garattan dolayı muhasımlarınca methaldar gösterilerek Adliyece hiyanetle itham ve tahtı tevkife alınmış

olan merkurun seksen yaşına reside olmuş, meşiy ve harekete gayrimuktedir bir kimse olup ahvali sıhhiyesinin dahi muhtel bulunduğu Van vilâyetinden bildirilmekte olduğundan affına lüzum ve icap gösterilmekte ise de lâyhada irae olunduğu üzere vakanın Harbi Umumi zarfında ve 1332 senesinde tahâddüs eylemiş olmasına nazaran 23 Mart 1335 tarihli Tecili Mücazat Kararnamesiyle merkurun töhmeti vâkrasından dolayı gayrimevkuf olarak devamı muhakemesi lâzımgelmesine ve merkur hakkında henüz bir hükmü cezai lâhik olmadığı da ayrıca tasrih edilmekte olduğuna göre ihtimali beraeti mevcutken elyevm hakkında bir hüküm luhuk etmemiş bir mücrimin hakkı kanunisinden istifade edip etmeyeceği tahakkuk ve mâlûliyeti usulen tebeyyün etmeden affı cihetine gidilmesi muhalifi kanun olacağına ve tesrii muhakeme ile imtidadı mevkuhiyete sebebiyet verilmemek ve marûlarz kararnameden istifadesi teemmül olunmak lüzumu karşısında teklif edilen lâyihai kanuniyenin kabulünde isabet görülmediğine binaen lâyihai mezkûrenin Hükümet'e iadesi ittifakla karargir olmakla Heyeti Umumiyeye arz olunur.

	12/Mart/1338
Encümen Reisi	Mazbata Muharriri
Kırşehir	Biga
Abdullah Azmi	Hamid
Kâtip	Âza
Muş	Karahisar
Abdülгани	Mehmed Şükrü
Âza	Âza
Karahisar Şarki	Kırşehir
	Sadık
	Âza
	İsparta
	Hacı Mehmed Tahir

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Encümen bu bapta acaba izahat almış mı?

MAZBATA MUHARRİRİ HAMİD B. (Biga) — Efendim, Hükümet tarafından affı teklif edilen Kuluhan Ağaya isnadedilen yağma ve garet fiili üç yüz otuz iki senesinde vukubulmuştur. Malûmuâliniz 1335 senesinde intişar eden bir Kararnameyle bâzı ceraimin gayrimevkuf olarak intaç ve rüyeti takarrür etmişti. Bu kararname mevcutken ve tarihi, günü de Hükümetçe mevcutken zühul edilerek bu adam

tevkif ve itham edilmiştir. Elyevm bu adam tahatı muhakemededir. Malûmuâliniz bir mahkûmu affedebilmek için evvelâ cürmünün, saniyen mahkûmiyetinin takarrürü şarttır. Halbuki bu adamın ortada sabit olmuş bir cürmü yoktur. Beraet etmesi mümkünken ve ortada da böyle henüz sabit olmuş bir cürmü yokken ve hükmü karargir olmamışken affını teklif etmek doğru değildir. Binaenaleyh encümenimiz yaptığı tetkikat neticesinde Hükümetin af hakkında teklif ettiği lâyihai kanuniyeyi musip görmemiştir. Yalnız bu şahıs hakkında arz ettiğim Tecili Mücazat Kararnamesinin tatbiki suretiyle muhakemesinin gayrimevkuf olarak ıcrasına imkân varsa o suretle muhakemesi ve muhakemesinin tesrii suretiyle beraet etmesi iktiza ediyorsa beraetinin temini lâzımgelir veyahut mahkûmiyeti sabit olduktan sonra mâlûliyetine binaen affı lâzımgelir. Ve esasen Hükümetin iddia ettiği mâlûliyet bir esbabı sıhhiyeye müstenit değildir. Sıhhi raporlar mevzuğ değil, mahallinin bir işarı mücerredinden ibarettir. Bu ancak mahkemece kanaat hâsıl olduktan ve mâlûliyeti sabit olduktan sonra affolunabilir.

HAKKI B. (Van) — Tecili Mücazat Kanununu için bunun hakkında tatbik etmemiş? Adliye Vekilinden sual etmediniz mi? Gayrimevkuf olarak emsali hakkında muhakeme cereyan ettiği halde bunun hakkında müstesna olarak bir muamele yapılması tabii doğru değildir.

HAMİD B. (Biga) — Efendim, biz bu kanunun müzakeresinde Adliye Vekilini de davet ettik. Encümente kendisi de vardı. Bu hususu sorduk. Kendileri buyurdular ki; «Bu teklif doğrudan doğruya Dahiliye Vekâleti tarafından yapılmıştır. Benim reyim inzıam etmemiştir.» Biz bu evrakın tetkiki esnasında bu şahsın bu Tecili mücazat Kararnamesinden istifade edeceğini takdir ettiğimiz cihetle bunu Adliye Vekâletinin nazarı dikkatine arz etmek üzere mazbatamızda tasrih ettik, efendim.

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Bir şey arz edeceğim efendim. Bir kere 1332 senesinden bahsediliyor. Bu nasıl yağma? Nasıl garet? O tarihte oralarda Ruslar vardı. İkinci kısım; bu talebolunan af, mahkûmiyetten sonra mı, yoksa sizin buyurduğunuz gibi cereyanı muhakeme esnasında mı talebedilmiştir? Bu adamın henüz muhakemesi rüyet edilmiyor mu?

HAMİD B. (Biga) — Müsaade ederseniz Hükümetin esbabı mucibe mazbatasını okuyayım :

Esbabı mucibe lâyihası sureti

1332 senesi Van vilâyetinin mâruzu istilâ olması esnasında Adaman Aşireti tarafından Ereiş kazasına muzaf Zeylân nahiyesinde ika olunan yağma ve garattan dolayı muhasımlarınca ve vakada methaldar gösterilen ve ciheti Adliyece cinayetle itham ve tahtı tevkife alınan maznun Kulu Han Ağaya isnadolunan cürüm istilâ zamanında vâkı ve esasen mugayiri hakikat olmakla beraber kendisi elyevm seksen yaşına reside olmuş meşiy ve harekete gayrimuktedir bir kimse olup ahvali sıhhiyesi dahi muhtel bulunduğu Van vilâyetinden mevрут telgrafnameda bildirilmekte olduğundan müttehemî merkumun affına dair olan teklifi kanuni tanzim kılınmıştır.

HAMİD B. (Biga) — Binaenaleyh sözüm budur.

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Efendim zannediyorum ki encümen bu meseleleri nokşan yapmıştır. Bir kere memleketin umuru adliyesine hariçten müdahale edilmiş, Adliye Vekili encümene çağırılıyor, mesele kendisinden soruluyor. «Benim haberim yok. Bunu Dahiliye Vekili yapmıştır.» Diyor. Dahiliye bir adama nas' müdahale eder? Ve nasıl itham ve hapseder? Ve Adliye Vekili bundan dolayı neden lâkayittir? Niçin malûmat almamış ve Adliye Encümenini tenvir etmemiştir? Encümen bu hususta kendisini ikna edecek delili göstermedi. Bu mesele noksandır. Adliye Encümeni ikmalî vazife zımında bu evrakı geriye almalıdır. Ve tahkikat yaparak bu adamın kimin emriyle, nasıl idareten tevkif edildiğini anlamalı ve bizi tenvir etmelidir. Yoksa tahkikat noksandır.

HAMİD B. (Biga) — Mâruzatım yanlış telâkki olundu zannederim.

Adliyece yapılan tahkikat üzerine yine şekli kanunisi dâhilinde muamele cereyan etmişti. Bu adam itham ve tevkif edilmiş. Yalnız kablelhüküm affı hakkındaki lâyihai kanuniyeyi Dahiliye Vekâleti, gördüğü icap ve lüzuma binaen teklif etmiş. Yani kablelhüküm af teklifini yapan Dahiliye Vekâletidir. Binaenaleyh bu noksandan dolayı Adliye Vekâletine zannederim teveccüh edecek bir mesuliyet yoktur.

HÜSEYİN AVNİ B. (Erzurum) — Muhakemesi cereyan ediyor mu?

HAMİD B. (Biga) — Tabii hükümet teklifinde öyle diyor.

HASAN BASRİ B. (Karesi) — Efendim bu sıralarda şahsi kanunları fazlaca çıkarmaya başladık. Her şahıs hakkında bir kanun çıkarıyoruz. Bilhassa af meselelerinde ağaların, eşrafın ve sairenin isimleri fazlaca mevzuubahsoluyor. halbuki demin Salâhaddin Beyefendinin buyurdıkları gibi meseleyi umumi ve şâmil bir nazarla tetkik ederek hapishanelerde bigayrihakkın mevkuf veyahut mahkûm olması çok muhtemel olan veyahut esbabı meşrua dolayısıyla derhal tahliyeleri icabeden biçare, bîkes, mazlum ve zavallı insanlar hakkında da umumi bir karar ittihazı, daha doğrusu bir kanun tanzimi lâzımdır. Efendiler rüfekayı muhtermeden birçokları zannederim ki her vakit muhtelif mahallerden, muhtelif mektuplarla birtakım suzışlı vakalar dinliyor. Böyle afları inhisar altına alıp da mahdud insanların affı meselesine mütaallik birçok kanun lâyihalarıyla uğraşmak zannederim ki bizim şerefimizle mütenasip değildir. Her halde meseleyi umumi ve şâmil bir nazarla tetkik etmek lâzımdır. Hapsanelerde bigayrihakkın yatan mazlum ve mâsum insanların bulunması ihtimali galiptir. Şimdi mazbatası okunan zata gelince; vekâletten yazılan tezkerede bu adamın yağma fiilinden dolayı tahtı tevkife alındığı bildiriliyor. Fakat muhakemesinin henüz intacolunamadığı anlaşılıyor. Adliye Encümeni Mazbata Muharrir Bey bu adamın mevkufiyetinin temadisini bir eseri zühul olmak üzere tavsif buyuruyor. Demek ki efendiler, dört harften mürekkep zühul kelimesi karşısında birçok kimseler sürünüp durmaktadır. Zühul kelimesi karşısında böyle hakların sürünmesi zannederim adalet mefhumıyla kabili telif değildir. Bu adam ya hakikaten bu fiili irtikâbetmiştir veyahut etmemiştir. İrtikâbetmişse, şimdiye kadar muhakemesinin behemehal intacı lâzımdır. Methaldar değilse, şimdiye kadar mevkufiyetinin temadisi zannederim ki en büyük günah'tır. Böyle zühul kelimesiyle hükümeti mazur göstermek zannederim ki gülünç olacaktır. Sonra, henüz muhakemesi intacedilmiyen bir adam hakkında hükümet, (muhalifleri tarafından yağma ve garet fiilinde methaldar gösterilmek suretiyle tahtı tevkife alınan) diyor. Rica ederim, henüz muhakemesi

intacedilmeyen, henüz hakkında bir hükmü katî lâhik olmıyan bir adam hakkında Hükümet nasıl ihsası fikir ve kanaat edebilir? Sonra Hükümet, daha doğrusu Van vilâyeti, henüz mahkûm olmadan, hakkında hükmü katî lâhik olmadan bu adamın, sırf kendisinin mâsumiyeti hakkındaki kanaatine istinaden affını teklif ediyor. Rica ederim adaletle fazla oynuyoruz. Adalet namı mübarekini biraz küçültüyoruz. Bu gibi küçük harekâta bulunan zevata ihtaratta bulunulsun. Adliye Vekâleti böyle adalet mefhu miyle fazlaca oynamasın. Adalet mefhumunun memlekette bihakkin tatbik edildiğini bütün eihana gösterebilirler. Binaenaleyh bendeniz bu adamın muhakemesi henüz hitam bulmadan affı doğru olamayacağı kanaatinde bulunduğum için mazbatanın reddini teklif ediyorum.

REİS — Efendim müzakereyi kâfi görenler lütfen el kaldırsın. Müzakere kâfi görüldü.

#### Riyaseti Celileye

Kulu Han Ağa'nın ika ettiği rivayet edilen cürüm Van ve havalisinin istilâ altında bulunduğu zamana aittir. Binaenaleyh bu gibi ceraim Tecili Mücazat Kanununa tâbidir. Muhakemesinin gayrimevkuf olarak icrası hususunun Heyeti Vekileye tebliğini teklif ederim.

30 Mart 1338

Van  
Hakkı

HASAN BASRİ B. (Karesi) — Efendim muhakemenin mevkufen veya gayrimevkuf olarak icrası hakkında bir karar vermek zannedirim ki, hatadır. İstiklâli mahakime zannedirim tecavüzdür. Eğer muhakemesine mevkufen devam etmesi lâzımgeliyorsa yine devam etsin, gayrimevkuf olarak muhakemesine devam etmek lâzımgeliyorsa öyle devam etsin. Mahakim müstakildir. Mahakime tecavüz olmasın.

HAMİD B. (Biga) — Malûmihsanızın efendim, mahakime, hüküm hakkında emir vermek muvafık değildir. (İstemiyoruz sadaları) Efendim mahakime böyle bir emir vermek tabii mümkün değildir. Biz Heyeti Aliyenize takdim ettiğimiz mazbatada iki şekil gösterdik. Müttehemden mevkufur. Eğer Tecili mücazat Kararnamesinden istifade ediyorsa istifade ettiririz. Eğer bu meselenin halline imkân yoksa, muhakemesinin tesrii suretiyle ortada vukubulacak mağduriyete sebebiyet verilmemesini tensibet-

tik. Binaenaleyh bu tanzim ettiğimiz mazbatamız, takdim edilen mazbata muhteviyatı kabul buyurulduğu takdirde mesele kanuni bir şekilde yapılmış olacaktır.

REİS — Efendim müzakereyi kâfi gördünüz. Yalnız Hamid Bey encümen namına izahat verdi. Hakkı Beyin takririni kabul buyuranlar lütfen el kaldırsın. Kabul edilmemiştir efendim. Encümen mazbatasını reyinize arz ediyorum. Evrakın Heyeti Vekileye iadesine dairdir.

HASAN BASRİ B. (Karesi) — Usulü müzakere hakkında söyleyeceğim.

REİS — Rey hakkında söyleyebilirsiniz. Usul kalmadı.

HASAN BASRİ B. (Karesi) — Efendim bu evrak hilâfı usul Meclise geldiği için meskût bırakılmak lâzımgelir. Reye konmamak icabeder.

REİS — Encümen mazbatasını reyinize arz ediyorum. Evrakın Heyeti Vekileye iadesini mutazammındır. Hulâsası budur. Kabul buyuranlar lütfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir.

Efendim bundan sonra bir mazbatamız daha var. İdam hükmünün tasdikına dairdir. Müsaade ederseniz onu başka bir güne bırakalım. (Ekseriyet yok sadaları)

Ekseriyet vardır efendim. Bir mezuniyet meselesi vardır.

LÜTFİ B. (Malatya) — Efendim encümen-den gelmiş birçok evrak vardır. Onlar da okunsun.

REİS — Efendim bunlar ruznamededir. Oradan okudum.

LÜTFİ B. (Malatya) — Onlar da ruznamededir. İstida Encümeninden birçok evrak gelmiştir.

5. — *Kozan Mebusu Hüseyin Avni Beye izin verilmesine dair Dişanı Riyaset kararı*

REİS — Efendim Kozan Mebusu Hüseyin Avni Beyin Divanı Riyasetçe altı ay mezuniyeti tensibedilmiştir. Hüseyin Beyin altı ay mezuniyetini kabul edenler lütfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir.

2. — *İkinci İnönü muzafferiyetinin senei devriyesi münasebetiyle Rusya ve Azerbaycan sefirlerinden mevрут tebrik telgrafları*

REİS — Efendim bir telgraf vardır. Rusya ve Azerbaycan Şûraları mümessilleri tarafından



Meclis Riyasetine verilmiş, Reis Paşaya gitmiş, Reis Paşa da Meclise havale ediyor.

T. B. M. M. Riyaseti Celilesine

İkinci İnönü muzafferiyetinin senei devriyesi münasebetiyle Rusya ve Azerbaycan mümessilleri tarafından vürüdeden tebrikname suretleri berveçhi âti mâruzdur.

Başkumandan Mustafa Kemal  
29 . III . 1338

İkinci İnönü muharebesinin senei devriyesi münasebetiyle bugünkü yeni Türkiye'yi ihya eden kahraman Türkiye inkılâp ordusunu tebrik ederim. Eminim ki, Türkiye'nin şanlı ordusu ve onun azim ve celâdeti milleti, Garb'ın zalim emperyalistlerinden vatan ve milletlerini Avrupa kapitalistlerine çatan millet ve memleket hainlerinin elinden kurtacaktır. Rus köylü ve işçi Hükümeti düşmanı mağlûbiyetten mağlûbiyete sürükliyen, pek yakında ona katî darbeyi vuracak olan kahraman Türkiye'yi, ordusunu en samimî bir hisle selâmlar. Rusya halkı emindir ki : Türkiye ordusunun ağır yumruğu ergeç düşmanı ve onu himaye eden emperyalist ve kapitalistleri ezecek ve mağlûbedecektir. Garip tesadüf düşmanlarımız tesidettiğimiz zaferle tam senei devriyesinde hafi bir maksatla bize mütareke teklif ediyorlar. İkinci İnönü zaferi Türkiye'yi kuvvetlendirdi. Bu zaferler şüphesiz tevali edecektir. Tevali edecek olan bu muzafferiyetlerden pek yakında mesut neticeler elde edecektir. Yaşasın müstakil Türkiye halkı. Yaşasın Türkiye'nin şanlı ordusu. Yaşasın ordunun başkumandanı ve kumandanları, zâbitleri ve neferleri. (Alkışlar)

Rusya Şûralar Cumhuriyetinin  
Mümessili  
Aralof

Ne bahtiyarım ki, bugün şanlı Türkiye ordusunun tarihlere şan veren büyük bir zaferini tebrik için onun samimî sînelerinde bulunuyorum. Yarın İkinci İnönü muzafferiyetinin ikinci senei devriyesine kavuşuyoruz. Bu münasebetle Azerbaycan Şûralar Hükümetinin ve umum Azerbaycan halkının en samimî kardeşlik tebriklerini, selâmlarını büyük kardeş milletin şanlı ordusuna yollarım. Türkiye ordusu takibettiği idealin yüksekliğini tamamiyle biliyor. Onun kazandığı her muzafferiyet, onun gösterdiği her fedakârlık Şark milletlerinin, mazlumlar âleminin halâsına doğru bir hatvedir. Zülüm dünyasının, emperyalist siyasetinin artık iflâs zamanı gelmiştir. Gasıp, hilekâr ve işfalkâr Garp emperyalistlerinin bütün hile, desise ve tezvirlere karşı bütün mazlum milletler kahraman Türk ordusunun müzahiri olarak son darbeyi vurmakta gecikmeyecektir. Hak ergeç galebe edecektir. Türkiye ordusuna ne büyük şeref ki, hakkı ve insaniyeti kurtarmak için çarpışıyor. Yaşasın Türkiye halkı. Yaşasın yüce Türkiye ordusu ve onun Başkumandanı, kumandanları, zâbitleri ve askerleri.

Azerbaycan Şûralar Cumhuriyeti  
Mümessili  
İbrahim Abilof

(Alkışlar)

REİS — Tensip buyurursanız Divanı Riyaset lâzımgelen cevabı yazar.

Efendim, vaktimiz daraldı. Muvafık görürseniz Cumartesi günü muayyen saatte içtima etmek üzere Celseye nihayet verelim. Cumartesi günü muayyen saatte içtima etmek üzere Celseyi tatil ediyorum.

(Hitamı celse; saat : 5,20)

## İçtimaî âti ruznamesi

1. — Zaptı sabık hulâsası
2. — Evrakı varide :
- A) Teklifi kanuni :
  1. Umum Jandarma Kumandanlığının Meclis âzası meyanından mütehassısı tarafından idaresi hakkında Ergani Mebusu Hakkı Beyle rüfekasının teklifi kanunisi
- B) Tezkereler :
  1. Ceridei Resmiye hakkında İcra Vekilleri Heyeti Riyasetinin tezkerei cevabiyesi
  2. Hiyaneti vataniyeden dolayı maznun Mihail hakkındaki evrakı hükmiyenin gönderildiğine dair Adliye Vekâleti tezkeresi
  3. Rûsumu Belediye Kanunu hakkında Kastamonu Vilâyetinin tezkeresi tefsire mütaallik olduğundan gönderildiğine dair Memurin Muhakemat Heyeti Riyasetinin tezkeresi.
- C) Müteferrik evrak :
  1. Sükna Kanununun müstaceliyetle müzakeresi hakkında Erzurum Mebusu Mehmed Nusret Efendi ve rüfekasının takriri
- D) Sual ve istizahlar :
  1. Mütareke şeraitinin menafii milliyeye muvafık olmadığına dair Ankara Müdafaai Hukuk Heyetinin tezkeresi
  2. Ziraat memurları ve ziraat hakkında Ergani Mebusu Hakkı Beyin İktisat Vekâletinden sual takriri
- H) Encümenlerden mevрут mazbatalar :
  1. Usulü murakabe hakkında Muvazene ve Murakabe encümenleri mazbata ve teklifleri
  2. İstiklâl mahkemesince mahkûm Yüzbaşı Nuri Efendi hakkında Adliye Encümeni mazbatası
  3. İdam cezalarının Meclisçe tasdiki hakkında
  4. Hiyaneti vataniye mücerimlerinden bir kısmının affına dair Adliye Encümeninin tefsiri
  5. Mahpusini askeriye tanzimi ahvali hakkında Müdafaai Milliye ve Adliye encümenleri mazbataları
  6. Kastamonu İstinaf Mahkemesince idama mahkûm Osmanoğlu Mehmed Ali hakkındaki hükmün müebbet küreğe tahvili hakkında Adliye Encümeni mazbatası
3. — Bugün müzakere edilecek mevad :
  1. 1338 senesi Dahiliye bütçesi
  2. Vesaiti nakliye mükellefiyeti hakkındaki lâyihai kanuniye
  3. Nevahi Kanunu (Salı günleri tahsis edilmiştir.)
  4. Muinsiz efrat maaşatı hakkında lâyihai kanuniye
  5. Ruznamei müzakerat hakkında müzakere
  6. Muvazene Encümeni Müdürü maaşının bütçeye ilâvesi hakkında Muvazene Encümeni mazbatası
  7. Harbi Umumi esnasında kura ahalisine zimmet kaydolunan âşarın sureti istifası hakkındaki teklifi kanuni
  8. Mesken icarlarından iki aylığın Harb Vergisi olarak ahzine dair Süleyman Sırrı Beyin teklifinin reddini mutazammın Lâyiha Encümeni mazbatası
  9. Malatya Mebusu Sıtkı Beyin firariler hakkındaki teklifinin şayanı müzakere olmadığına dair Lâyiha Encümeni mazbatası
  10. Ankara bağlarındaki tahribata dair istidalar üzerine İstida Encümeni mazbatası
  11. Ankara Evkaf Müdürü Ali Rıza Efendinin azlinin yolsuz olduğuna dair İstida Encümeni mazbatası
  12. Belediye etibbasının belediye meclislerine âzayı tabiiye olarak devamları hakkındaki lâyihai kanuniyenin reddine dair Dahiliye Encümeni mazbatası
  13. Antalya ve Erzincan ve Bayezid livalarındaki teşkilâtı mülkiye hakkındaki tekliflerin mütalâası beyan edilmek üzere Dahiliye Vekâletine sevkine dair Dahiliye Encümeni mazbatası
  14. Sinob'da Tersane mahallindeki bina hakkında Dahiliye ve Kavanini Maliye encümenleri mazbataları
  15. Ukrayna'ya gidecek heyetin tahsisatı hakkındaki lâyihai kanuniyeye mütaallik Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası
  16. Yorgı hakkındaki hükmü idamın tasdikine dair Adliye Encümeni mazbatası
  17. Temya'nın bakıyei müddeti cezaiesinin affı hakkında lâyihai kanuniyenin kabulüne dair Adliye Encümeni mazbatası
  18. Kanunu Cezanın mevaddı mahsusasının tadili hakkındaki lâyihanın tadilen kabulüne dair Adliye Encümeni mazbatası
  19. Men'i Müskirat Kanununa tevfikan mah-

kûm edilenler hakkında Adliye Encümeni mazbatası

20. İstiklâl Mahkemesince mahkûm Nuri Haliloğlu Abdullah ve rüfekası hakkında Adliye Encümeni mazbatası

21. Vilâyatı Şarkıye muhacirinine verilecek keresteye dair lâyihai kanuniye hakkında Kavanin ve Muvazenei Maliye encümenleri mazbataları

22. Harb Kazançları itiraznamelerini tetkik edecek komisyona dair lâyihai kanuniye hakkında Kavanin ve Muvazenei Maliye encümenleri mazbataları

23. Resneli Niyazi Beyin ailesiyle Âtîf Be-

ye muhassas maaşatın devamı tesviyesi hakkındaki teklife mütaallik Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası

24. Takdirnameyle Taltif Kanununun tefsiri hakkında Müdafaa-i Milliye Encümeni mazbatası

25. Ferid Efendinin taltifinin tevhürü hakkında Müdafaa-i Milliye Encümeni mazbatası

26. Yem ve tayınat hakkında Müdafaa-i Milliye Encümeni mazbatası

27. Şehbenderhaneler rûsumunun tezyidi hakkındaki lâyihai kanuniye

28. Divanı Temyizi Askerî lâyihai kanuniyesi



